

Møte mandag den 26. mai kl. 10

President: Inge Lønning

Dagsorden (nr. 86):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Carl I. Hagen om endringer av Grunnloven §§ 20, 30 og 86 (Riksretten) (Innst. S. nr. 202 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:3 (1999-2000))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Carl I. Hagen om endring av Grunnlova § 71 (Opphør av partimedlemskap) (Innst. S. nr. 206 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:11 (1999-2000))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Kvassheim og Leif Helge Kongs- haug om ny § 49 a, alternativt § 82 eller § 85 a i Grunnloven (Kommunalt selvstyre) (Innst. S. nr. 216 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:6 (1999-2000))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Morten Lund og Magnhild Meltveit Klep- pa om ny § 110 d i Grunnloven (lokalt selvstyre) (Innst. S. nr. 215 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:18 (1999-2000))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen og Lars Sponheim om endringer av Grunnloven §§ 54, 63, 68, 71, 79 og 112 (Oppføringsrett) (Innst. S. nr. 204 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:8 (1999-2000))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Per-Kristian Foss og Inge Lønning om endringer av Grunnloven §§ 54, 68, 71 og 112 (Opp- løsningsrett) (Innst. S. nr. 203 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:9 (1999-2000))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Halvorsen om endring av Grunn- loven § 59 (Innst. S. nr. 205 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:10 (1999-2000))
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen, Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kristin Halvorsen og Lars Sponheim om endringer av Grunnloven §§ 50, 53, 57, 58, 59, 61, 62, 63 og ny § 82 (Valgordningen) (Innst. S. nr. 209 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:7 (1999-2000))
9. Referat

Presidenten: Representantene Ingmar Ljones, Finn Martin Vallersnes, Hallgeir H. Langeland, Siri A. Meling, Øyvind Korsberg og Christopher Stensaker, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter har tatt sete:

For Aust-Agder fylke: Liv Marit Moland

For Vest-Agder fylke: Sigmund Kroslid

For Buskerud fylke: Martin Kolberg og John-Ragnar Aarset

For Hedmark fylke: Johnny Hult

For Hordaland fylke: Rita Tveiten og Pål Berrefjord

For Oppland fylke: Reidun Gravdahl og Tove Lehre

For Sogn og Fjordane fylke: Liv Skaaheim

For Vestfold fylke: Vidar Andersen og Dag Terje Andersen

Det foreligger fire permisjonssøknader:

- fra Senterpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Morten Lund fra og med 26. mai og inntil videre
 - fra representanten Ingvild Vaggen Malvik om syke- permisjon mandag 26. mai
 - fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Thore A. Nistad mandag 26. mai for å delta i møte i Nordisk Råds næringsutvalg i Lo- foten
 - fra Kristelig Folkepartis stortingsgruppe om permi- sjon for representanten Lars Rise mandag 26. mai for å delta i fredssamtaler i Armenia
- Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget.
- Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Sør-Trøndelag fylke, Karin Galaaen, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte på Stortinget under representanten Morten Lunds permisjon, på grunn av sykdom.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Oppland fylke Morten Ørsal Johansen
For Oslo: Aud Kvalbein
For Sør-Trøndelag fylke: Jørund Leknes og Arne Braut
3. Morten Ørsal Johansen, Aud Kvalbein og Jørund Lek- nes innvelges i Lagtinget for den tid de møter for hen- holdsvis representantene Thore A. Nistad, Lars Rise og Ingvild Vaggen Malvik.

Presidenten: Morten Ørsal Johansen, Aud Kvalbein, Jørund Leknes og Arne Braut er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresident.

Oddvard Nilsen (H): Jeg foreslår Anne Berit Ander- sen.

Presidenten: Anne Berit Andersen er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Anne Berit Andersen anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Statsråd Erna Solberg overbrakte 3 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Rune J. Skjælaaen vil fremsette et privat forslag.

Rune J. Skjælaaen (Sp): På vegne av Åslaug Haga, Magnhild Meltveit Kleppa og meg sjøl vil jeg fremme forslag om å gi alle elever i grunnskolen og videregående skole en individuell rett til systematisk veiledning gjennom hele utdanningsløpet, bl.a. ved å etablere delt rådgivningstjeneste.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglemessig måte.

S a k n r . 1

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Carl I. Hagen om endringer av Grunnloven §§ 20, 30 og 86 (Riksretten) (Innst. S. nr. 202 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:3 (1999-2000))

Jørgen Kosmo (A) (ordfører for saken): Riksretten er en rett som har som hovedoppgave å ta stilling til og dømme i saker som gjelder påtale mot statsråder, høyesterettsdommere og stortingsrepresentanter. Dette er en institusjon som er svært lite brukt, og det er forskjellige forklaringer fra ulike hold på hva som er årsaken til at riksretten er så lite brukt.

En av forklaringene er at den er så komplisert, så vanskelig tilgjengelig, at den av den grunn ikke blir brukt. En annen forklaring, som etter min mening er den mest åpenbare, er at i vårt åpne demokrati vil det til stadighet være prosesser som forhindrer at det blir begått handlinger som skulle gjøre det naturlig å iverksette riksretten som instans.

Dette har medført at det fra tid til annen reises forslag om endringer i dette systemet som skulle gjøre det enklere å få stilt særlig statsråder under tiltale dersom det forelå mistanke om at de hadde forbrutt seg, særlig i forhold til ansvarlighetsloven.

Jeg tror jeg kan understreke at hele komiteen er av den oppfatning at riksretten som institusjon er en foreldet institusjon, og at det åpenbart burde gjøres et stykke arbeid for å få forandret den, ikke bare for å gjøre den lettere tilgjengelig, men også for å gjøre den mer fleksibel. Derimot er det stor uenighet om hvordan denne forandringen skulle skje. De forslag som foreligger nå, går i og for seg ganske langt i å gjøre riksretten til en domstol som bare dømmer i siste instans, mens den øvrige behandlingen av disse sakene skal foregå i det ordinære rettsystemet.

I tillegg til dette forslaget foreligger det en utredning i det såkalte Frøiland-utvalget med også ganske omfattende vurderinger av hvilke rettsinstanser man skal og bør ha for å kunne reise tiltale og føre rettssaker mot personer som er mistenkt for å ha forbrutt seg i sine embeter. Vi vil komme tilbake til behandlingen i Frøiland-utvalget

senere denne uken. Også der er det uenighet om hvordan fortsettelsen skal være.

Det som imidlertid er helt klart, er at når det gjelder de foreliggende forslag, er hele komiteen enig i at dette sannsynligvis ikke er den rette veien å gå. Vi foreslår derfor at forslagene ikke bifalles.

Carl I. Hagen (FrP): For en utenforstående vil det vel virke noe merkelig at jeg, som forslagsstiller, i innstillingen sier at jeg ikke vil stemme for at det bifalles. Jeg tror derfor det er behov for en liten stemmeforklaring.

For det første er dette forslaget fremsatt for annen gang, og fremsatt før siste stortingsvalg, slik at det i hvert fall på dette storting, i denne fireårsperioden, skulle være mulig å gjøre en endring når det gjelder riksretten, hvis noe annet ikke skjedde i mellomtiden.

Det er skjedd noe annet i mellomtiden. Frøiland-utvalget, hvor jeg hadde gleden av å være medlem, har kommet frem til andre måter å opprettholde en reell riksrettssituasjon på – altså at det konstitusjonelle ansvar bl.a. statsråder skal ha, skal opprettholdes. Det er også uttalt at man har som formål å få til en ordening som lettere skal kunne brukes enn den bestående, meget tungvinte ordening med riksrett.

I hovedsak går Frøiland-utvalgets flertall, hvor jeg også er med, inn for å normalisere situasjonen, slik at det blir det ordinære påtalesystemet som også skal kunne ta ansvaret for å etterforske og eventuelt vurdere å ta ut tiltale for brudd på ansvarlighetsloven og i forhold til de andre lovendringene som Frøiland-utvalget legger opp til. Det ble sist sagt av en tidligere stortingspresident at selve systemet med riksrett i seg selv var så tungvint at man ikke ville kunne bruke det hvis det skulle være en statsråd som hadde brutt ansvarlighetsloven. Dermed har i hvert fall noe av hensikten min med å fremme forslag til endringer av grunnlovsbestemmelsene om riksrett blitt oppnådd. Jeg er enig i at det som ligger i forslaget fra Frøiland-utvalgets flertall om å bruke det ordinære rettsapparatet, er bedre enn å gjøre riksretten til dømmende bare i siste instans, som er det som forslaget fra meg går ut på.

Jeg har også lyst til å påpeke at det er viktig at man har et system hvor statsråder også kan dømmes til straff, altså fengselsstraff eller bøter, for grove brudd. Det er viktig når man sammenligner med alle andre yrker. Det er mange lover som medfører straffansvar for en yrkesutøver som forgår seg mot bestemmelser. Derfor er det viktig at det også skjer med statsråder.

Noen har den holdning at hvis en statsråd har forbrutt seg, kan man bare vedta et mistillitsforslag og kaste vedkommende ut av jobben. Det er etter min oppfatning ikke tilstrekkelig. I veldig mange andre yrkeskategorier kan man ikke bare miste jobben, man kan også måtte betale bøter og eventuelt sone fengselsstraff. Når vi ser på den makten som ligger i politikken, både i regjering og for den saks skyld også i storting, bør det være et straffansvar hvis man forbryter seg.

Mistillit er også noe som ikke er så lett å benytte. Mange har vel hevdet at dersom man eventuelt vil fremme mistillitsforslag overfor en enkeltstatsråd i forbindelse med enkelte saker, vil det i våre dager ofte være naturlig at hele regjeringen i tilfelle setter sin makt bak og sier at hele regjeringen må kastes. Da er det ikke lenger en vurdering av om den statsrådets feil er av en slik karakter at det burde medføre konsekvenser for vedkommende. Det blir et spørsmål om regjeringsskifte. Med mistillit å fjerne en enkelt statsråd er altså egentlig ikke noen gangbar måte å løse problemet på hvis man skal ha likebehandling av statsråder, stortingsrepresentanter og folk i andre yrker.

Det er også det å si at det hender eventuelt at hvis noen gjør noe feil, oppdages det kanskje mye senere. Kanskje vedkommende allerede er gått av som statsråd. Da er det ingen løsning med såkalte parlamentariske konsekvenser, altså mistillit. Da er det bare straffeinstituttet som i realiteten gjenstår. Derfor er det viktig at hvis det i ettertid blir avdekket grove feil, skal man ikke kunne gå straffri på grunn av at det oppdages senere. Det gjelder også alle andre straffebestemmelser hvor det er meget vanlig med mange års foreldelsesfrister. Det er den andre grunnen til at vi må opprettholde et system hvor konstitusjonelt, altså rettslig, ansvar kan gjøres gjeldende overfor statsråder og for den saks skyld også overfor stortingsrepresentanter.

Frøiland-utvalgets flertallsforslag vil i hvert fall jeg sørge for blir innlevert før fristens utløp for behandling som grunnlovsendring i neste stortingsperiode. Det må da leveres i neste stortings sesjon. Når det gjelder det utvalget som jeg går ut fra nå skal nedsettes etter flertallsmerknaden, forutsetter jeg også, slik flertallet skriver, at den utredningen som blir iverksatt, vil være ferdig, med konklusjoner, slik at mulige alternative forslag blir fremsatt i denne stortingsperioden for behandling og da sannsynligvis med vedtak om grunnlovsendring i neste stortingsperiode. Dette er bakgrunnen for at vi heller ikke stemmer for det forslaget som jeg fremla i forrige stortingsperiode.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 2927)

S a k n r . 2

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag frå Carl I. Hagen om endring av Grunnlova § 71 (Opphør av partimedlemskap) (Innst. S. nr. 206 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:11 (1999-2000))

Modulf Aukan (KrF) (ordfører for saka): Denne saka gjeld Grunnlova § 71 – opphør av partimedlemskap. Forslaget er sett fram av representanten Carl I. Hagen og inneber at ein stortingsrepresentant går ut av Stortinget dersom medlemskapen i det partiet han høyrer til, ikkje lenger gjeld.

Forslagsstillaren viser til at det i dei seinare åra er døme på at representantar har skifta parti eller gått ut av

parti og vorte såkalla uavhengige representantar. Det vert vist til at dette har skjedd på alle tre nivåa, kommunestyre, fylkesting og storting. Det vert også vist til at når ein representant er vald inn på grunnlag av eit program, er det programmet veljarane har gjeve si tilslutning til.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Høgre, Sosialistisk Venstreparti og Kristeleg Folkeparti, viser til at ut frå Grunnlova er den einskilde representanten vald personleg og ikkje som medlem av eit parti. Vi må naturlegvis sjå dette i samheng med den tida da lova vart laga. Det var ikkje politiske parti, og det var ei rein tillitssak mellom kandidat og veljar. På mange måtar kan vi seia at slik er det også delvis i dag. Eg oppfattar eit val som ein kontrakt mellom representanten og dei veljarane som har sytt for at representanten vart vald. Dette er tufta på tillit, og kvar srepresentant er personleg ansvarleg i høve til veljarane sine. Dette gjeld for dei standpunkta og dei stemmegjevingane som representanten står for.

I løpet av ein fireårsperiode kan det skje ting, både innanlands og internasjonalt, som eit partiprogram ikkje har teke høgd for. Da er det dømekrafta til den einskilde representanten som vert viktig.

Forslaget inneber ei forskyving av innverknaden på samansetjinga av Stortinget, frå veljarane til partiorgana. Dersom eit parti ekskluderer ein stortingsrepresentant og han må tre ut av Stortinget, slik framlegget inneber, vil det bety at partiet grip inn og bryt kontrakten mellom veljar og representant. Vi kan også tenkja oss at eit parti på vesentlege punkt endrar politikken i løpet av ein periode, og at ein representant ikkje finn å kunna stå for denne endringa og melder seg ut av vedkomande parti, kanskje etter råd frå veljarane sine. Dersom partiet ekskluderer vedkomande representant, er det partiet som bryt kontrakten mellom veljar og representant. Ein representant har ikkje berre rett, men også plikt, til å utføra vervet som folkevald i den perioden han eller ho er vald for. Fleirtalet ønskjer ikkje å endra på dette og rår derfor til at framlegget ikkje vert vedteke.

Eg anbefaler tilrådinga frå fleirtalet.

Martin Engeset (H): At vi i dag nok en gang har et grunnlovsforslag fra representanten Carl I. Hagen om tap av stortingsmandatet ved opphør av partimedlemskap til behandling, er overraskende – overraskende fordi en kunne forventet at forrige gangs behandling av et identisk forslag, var et engangstilfelle. Den gang var det åpenbart – forslagsstilleren selv la jo heller ikke skjul på det – at forslaget ble fremsatt som en umiddelbar reaksjon på at fire representanter meldte seg ut av Fremskrittspartiets gruppe. Mange var det som antok at forslaget den gang var fremsatt nærmest i partipolitisk affekt, og at det av den grunn ikke ville bli gjentatt i senere stortingsperioder. Men den gang ei. Nå har vi det altså igjen, etter at det ble fremsatt på ny etter en ny runde med utmeldinger og eksklusjoner fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe.

Et dårlig og lite gjennomtenkt forslag blir ikke bedre om det gjentas til stadighet. Men overraskende er det alt-

så at ikke forslagsstilleren selv ser at dette forslaget savner enhver prinsipiell begrunnelse, at det er i strid med Grunnlovens ånd og intensjon, og at forslaget i beste fall kunne vært egnet til å løse et akutt indremedisinsk problem for å hanskas med representanter som ikke ville la seg kue av partipisken. Den slags bør ikke Grunnloven brukes til. Det er jo på mange måter dette denne saken dreier seg om, representanten Hagen ønsker å innføre et mektig og farlig instrument for enhver parlamentarisk leder som vil ha full og uinnskrenket kontroll over alle sine enkeltrepresentanter – gjennom en særskilt bestemmelse i Grunnloven institusjonalisere partipisken og partidisciplinen som en overopphøyet verdi. Siden dette forslaget er fremmet ikke bare én gang, er det all grunn til å la det bli gjenstand for en grundig og prinsipiell debatt.

Dersom en slik bestemmelse skulle bli vedtatt inntatt i Grunnloven, ville det være et alvorlig tilbakeslag for det norske parlamentariske demokratiet slik vi kjenner det. Selvfølgelig ville det kunne være et både bekvemt og effektivt virkemiddel for ledelsen i de ulike stortingsgrupper å ha et slikt pressmiddel å true med overfor enkeltrepresentanter som ikke uten videre lar seg tvinge til å stemme imot noe de er for, eller for noe de er imot. Men her kan vi ikke legge vekt på bekvemmelighetshensyn for ledelsen i én eller flere stortingsgrupper.

Hva skal prege meningsdannelsen og beslutningene i et demokrati? Jo, meningsbrytning, at gode og mindre gode argumenter prøves mot hverandre, veies og vektes, pro et kontra, avveininger, prioriteringer og helhetshensyn, at hver enkeltrepresentant innenfor en slik ramme må og skal ha mulighet til å opptre i samsvar med egen overbevisning og egen samvittighet, også når det kommer i konflikt med partipolitiske interesser. Vi må huske på at i svært mange av de enkeltsaker som kommer til behandling i denne sal, representerer de ulike partienes stortingsprogrammer ikke noe fasitsvar eller noen veiledning i det hele tatt. Svært mange av sakene er ikke omtalt i noen av programmene.

Det kan være mange og ulike grunner til at enkeltrepresentanter på Stortinget fra tid til annen kommer i en situasjon hvor de føler at eneste utvei er å melde seg ut av det partiet de stilte til valg for. Vi har en del eksempler i den nære fortid. Kanskje vi forsøksvis et øyeblikk skal frikoble oss fra konkrete eksempler og konkrete forhold og i stedet forsøke oss med et helt teoretisk tankeeksperiment som kanskje mange vil kunne kjenne seg igjen i, og analysere mulige årsaker til at enkeltrepresentanter melder seg ut.

Alle partier representert i denne sal har i utgangspunktet et verdimelessig, politisk og ideologisk ståsted som har gjort at ulike mennesker på et tidspunkt har følt at parti x har ført en politikk som er på linje med det en selv tror på og står for. Dersom utviklingen over tid er slik at dette partiet, altså parti x, inntar standpunkter og foretar prioriteringer som er alvorlig i strid med dette fundamentet, og at partiet stadig oftere inntar standpunkter som representerer ideologiske saltomortaler, vil enkelte komme i alvorlige konflikter med egen samvittighet og eget verdimelessige ståsted og kanskje føle at eneste utvei er å melde

seg ut. Da blir spørsmålet: Hvem er det egentlig som er lojal mot velgerne som har valgt en, og det programmet en er gått til valg på? Kanskje en mer naturlig løsning hadde vært at det var de øvrige i partigruppen som ble utmeldt, og ikke enkeltrepresentanten eller -representantene.

Eller en annen mulighet: Dersom ledelsen i et parti og/eller stortingsgruppe x betjener seg av metoder og ledelsesprinsipper som er grunnleggende udemokratiske eller diktatoriske, vil enkeltrepresentanter kunne komme til et punkt hvor det blir tvingende nødvendig å bryte med partiledelsen, uten at det nødvendigvis betyr å bryte med partiets program eller politikk eller det en er valgt på. Forslaget som er til behandling her i dag, begrenser seg ikke bare til de tilfeller hvor enkeltrepresentanter melder seg ut av sitt parti på eget initiativ, men også de tilfeller hvor representanter blir utmeldt eller ekskludert. Forslaget åpner for en vilkårlighet som jeg knapt nok hadde trodd at noen folkevalgt ville gått inn for.

Hva vil kunne være den ytterste konsekvens av representanten Hagens forslag? La oss nok en gang ta et tenkt eksempel. Dersom en parlamentarisk leder, i et selvfølgelig helt tilfeldig valgt parti, av en eller annen grunn kommer alvorlig på kant med ett eller flere medlemmer i sin gruppe, kunne et flertall i den angjeldende gruppe – gjerne under sterkt press fra ledelsen – overprøve velgerne og skifte ut de folkevalgte med deres vararepresentanter. Og dersom heller ikke de nye representantene – de tidligere vararepresentantene – fant å ville bøye seg for ledelsens krav om kadaverdisiplin og lydighet, så vips, nye eksklusjoner og stadig nye folk, stadig lenger nede på listen fra det angjeldende parti, som altså fikk lov til å prøvesitte stortingsbenken her i salen inntil lydighet var forstått og underkastelse oppnådd.

Et slikt opplegg satt i system gjennom en særskilt grunnlovsbestemmelse har intet med demokrati å gjøre. Derimot åpner det for maktmisbruk og vilkårlighet, med Stortingets sammensetning basert på stortingsrepresentantenes og stortingskollegenes sympatier og antipatier til enhver tid. Jeg håper derfor at det blir lenge til neste gang vi behandler et så dårlig gjennomtenkt forslag her i Stortinget, og Høyres gruppe vil selvfølgelig derfor stemme samlet for innstillingen og avvise representanten Hagens forslag.

Henrik Rød (FrP): Bakgrunnen for at dette forslaget er fremmet, og grunnen til at Fremskrittspartiet ønsker å støtte forslaget, er at vi er overbevist om at velgerne har et bevisst forhold til de partiene de ønsker å stemme på. Valgordningen pr. i dag er også praktisert på en slik måte at det er partiene som det rent faktisk velges mellom. Etter et valg blir Stortinget sammensatt av stortingsrepresentanter som har mottatt sine verv som følge av at et antall velgere har stemt på den listen som et politisk parti har satt opp. Det er således partiene som er suverene i forhold til å sette opp listene, og dette foregår etter en demokratisk prosess i de ulike partier. Når det er partiene som velger personer som skal stå på valglistene, og velgerne stemmer på partilister, er det opplagt at det er par-

tiene som er tyngdepunktet i dagens system. Det er derfor helt urimelig, etter Fremskrittspartiets oppfatning, at enkeltpersoner som f.eks. endrer sin politiske oppfatning midt i en periode og melder seg ut av det partiet de er innvalgt for, skal kunne fortsette i sine verv, f.eks. som medlemmer i et annet politisk parti eller som uavhengige representanter. I ytterste konsekvens kan dette også endre flertallskonstellasjoner i Stortinget, og det må kunne sies å være en dramatisk endring i forhold til det velgerne ved valg har besluttet.

Som også saksordføreren var inne på, er overgang mellom partier også et velkjent fenomen i kommunestyrever rundt om i det ganske land. Det foreligger eksempler, bl.a. fra min hjemby, Halden, på at det flertall som velgerne fikk innsatt ved valg, ble endret til et mindretall i kommunestyret som følge av at kommunestyrerepresentanter meldte seg ut av noen partier og inn i andre. Dette gjaldt flere partier, og det endret altså flertallskonstellasjonen i kommunestyret.

Slike snuoperasjoner og slike utilsiktede endringer vil etter Fremskrittspartiets oppfatning være med på – eller i hvert fall kunne være med på – å underbygge politikerforakt og gi mindre troverdighet for de politiske partiene ute blant folk flest. Vi må nok innrømme at på tross av at det heter seg at det er et personvalg, er det i realiteten partiene og partienes program som folk stemmer på. Vi må huske på at de aller fleste, både på stortingsnivå og på lokalt nivå, går til valg på et program som det er forventet at partiene og representantene skal forholde seg til gjennom hele perioden. Det er derfor problematisk, slik Fremskrittspartiet ser det, at det er så enkelt som i dag for enkeltrepresentanter å melde seg ut, ta avstand fra det man er valgt inn på, for så å praktisere noe helt annet i f.eks. et annet parti. Vi ønsker derfor å bidra til å reddykke partienes rolle i denne sammenheng, og vi tror at det framsatte mindretallsforslag vil være et skritt i riktig retning. Jeg tar derfor opp forslaget fra Fremskrittspartiet.

Når det gjelder representanten Martin Engeset og hans hypoteser og mulige framtidige problemstillinger, synes jeg nok det var å trekke det en smule langt. Dette er ikke et spørsmål om partipisk. Det er ikke snakk om at en parlamentarisk leder eller en gruppeleder skal kunne ha et pressmiddel å true med. Det dette dreier seg om, er langt mer prinsipielt enn som så. Det dreier seg nemlig om at man må kunne forvente at de personer som har mottatt et folkevalgt verv, må ha et program å forholde seg til. De bør være forpliktet til å forholde seg til det programmet. Derfor ønsker jeg å motsi det som representanten Engeset hevdet, at dette er et forslag som har svært lite prinsipielt i seg.

Presidenten: Representanten Henrik Rød har tatt opp det forslaget han viste til.

Siri Hall Arnøy (SV): Jeg skal ikke gjenta alle representanten Engesets utmerkede poenger. Men jeg vil litt inn på det representanten Rød diskuterer når han snakker om hvordan dette forslaget vil styrke partienes rolle, for etter mitt syn er ikke det tilfellet.

Etter mitt syn er det slik at den muligheten man har til gjennom demokratisk deltakelse i politiske partier å påvirke hvem som velges til Stortinget, er et viktig element i hele motivasjonen for å velge politiske partier som den kanalen man utøver sin påvirkning gjennom. Min erfaring – og uten å kjenne veldig godt til det, vil jeg tro at representanten Rød kanskje kjenner til det fra sitt eget hjemfylke også – er at det kan være forskjeller også innad i et parti, f.eks. mellom ulike fylkespartier, at det kan være en dragkamp – politisk begrunnet – i forbindelse med nominasjon, der det også tilfeldigvis kan tenkes at det syn som ikke nødvendigvis er det rådende i partiet på landsplan, og ikke det som har flertall, like fullt kan vinne igjennom i et fylkesparti. Etter mitt skjønn er denne muligheten til å vinne igjennom med de representanter man selv ønsker fra et fylke, en viktig begrunnelse for at mennesker ønsker å delta i nominasjonsprosessen i partiene, ønsker å delta i demokratiet gjennom politiske partier.

Dersom det hadde vært en form for tilbakekallingsrett som hadde blitt foreslått fra representanten Hagen, hadde det etter mitt skjønn hatt mer for seg. Ideelt sett i et demokrati burde det være mulig for dem som har valgt en representant, også å trekke dette mandatet tilbake. Dessverre byr det på visse praktiske utfordringer å gjennomføre en slik ordning i dag, men etter mitt skjønn hadde denne ordningen i det minste prinsipielt hatt en framtid.

Kandidatene profilerer seg altså personlig. Fylkespartiene har faktisk mye å si med hensyn til hva slags valgkamp man har, og hva slags materiell man bruker. Jeg tror at det som tilsynelatende her framstilles som å styrke partiene, i virkeligheten kan være et forsøk på – kanskje – å styrke det sentrale partiapparatet, men i realiteten kan det bety en svekking av det lokale demokrati i partiene og sånn sett en svekking av demokratiske partier basert på deltakelse, som etter mitt skjønn bør være basisen i vårt demokratiske system.

Carl I. Hagen (FrP): Jeg synes det Siri Hall Arnøy sa nå, for så vidt var oppmuntrende. Vi vet jo at det er enkelte land som praktiserer en rett for velgerne til å tilbakekalle valgresultatet. Blant annet i en del stater i USA kan man gjennom å samle underskrifter kreve en senator i det amerikanske senatet tilbakekalt. Det kan også gjøres lokalt når det gjelder borgermestere og andre valgte. Det er også en interessant mulighet for velgerne til å kunne gjøre.

Nå er den store forskjellen mellom en del slike land og Norge at her er det særbestemmelser som gir registrerte politiske partier rettigheter som andre ikke har. Hvis andre enn et politisk parti som er registrert, skal stille til valg, må det samles 500 underskrifter. Man har altså gitt partiene en eksklusiv rett til å slippe kravet om å samle velgeroppslutning, hvis man er et registrert politisk parti. Da ville det vært naturlig at man også hadde visse forpliktelser.

Jeg er enig i anklagepunktet mot vårt forslag om at det er en forskjell av prinsipiell art mellom tilfeller hvor en folkevalgt på eget grunnlag melder seg ut av det parti han

eller hun ble valgt inn for, og kanskje melder seg inn i et annet parti, og det eventuelt at vedkommende mot sin vilje blir ekskludert fra en partigruppe. Der er det en vesensforskjell – det aksepterer jeg. Derfor vil jeg også gjerne nevne at det velgerne i tillegg til en partiliste med personer og et program stemmer på, er et sett med vedtekter som det enkelte partiet har, som avgjør hvorledes uenighet innad i en folkevalgt gruppe skal avgjøres. Vi for vår del har en vedtektsbestemmelse som medfører at med 2/3 flertall kan flertallet binde mindretallet til å stemme samlet i stortings salen. Det er altså fremdeles et betydelig demokrati: Det må 2/3 flertall til for å kunne utøve makt. Det samme gjelder eksklusjoner, det må 2/3 flertall til. Det er altså ikke slik som Martin Engeset gjerne ville prøve å skape et inntrykk av, at det er én person som i tilfelle kan gjøre det, eller en ledelse eller et gruppe styre. Men jeg er som sagt enig i at det er en vesensforskjell her.

Jeg synes det er rart, når vi har hatt storting som har hatt et slags flertall med en og to stemmers overvekt, at man tar så lett på at det skal aksepteres at enkeltfolkevalgte selv kan melde overgang og dermed endre flertallskonstellasjonen i Stortinget og da også selvsagt påvirke regjeringsspørsmålet. Det samme gjelder, som Henrik Rød var innom, i lokale folkevalgte forsamlinger. Det er helt åpenbart at det er i strid med velgerens ønsker. Jeg ser at flertallet skriver:

«Slik fleirtallet ser det er det ikkje gitt at veljarane ønskjer at ein person skal slutte som stortingsrepresentant sjølv om vedkommande blir ekskludert, eventuelt også om vedkommande sjølv melder seg ut.»

Her har vi litt erfaringer i Fremskrittspartiet, og det vil jeg tippe også Rogaland Høyre har fra forrige stortingsperiode. De signalene som i hvert fall dog er kommet, er helt entydige. Vanlige velgere skjønner ikke at personer som har meldt seg ut av et parti og eventuelt over i et annet, som Rogaland Høyres representant gjorde, skal kunne fortsette i Stortinget. Da er det ikke nok med relativt sterke synspunkter uten en prinsipiell tenkning. Det er det altså ingen som har – ei heller Engeset, som snakket om partienes vedtekter og systemer, muligens for å kunne knytte det å være et registrert politisk parti til et sett med vedtekter i visse spørsmål som sikrer demokratiske beslutninger. Det hadde ikke vært unaturlig at man hadde visse krav når man får en eksklusiv rett til å sette opp lister.

Når man sammenligner med andre steder, er det etter mitt syn også forskjell på partilister og enmannskretser, som man har i en del andre land.

Det som for så vidt også forbauser meg litt, er når flertallet skriver:

«Fleirtallet meiner likevel at ved stortingsval, som ved andre val, kan personlege eigenskapar ved ein kandidat vere avgjerande for veljarane sine avgjerder om partival.»

Det er relativt sterkt, og det er Arbeiderpartiet med på. Jeg har merket meg at både Arbeiderpartiet og SV i en sak som vi skal behandle senere i dag, er imot at velgerne skal kunne få innflytelse på hvilke personer som blir inn-

valgt på Stortinget – altså en såkalt adgang til å kumulere – mens man her i denne innstillingen påpeker nettopp at velgerne kanskje har et spesielt syn på de personlige egenskaper til de ulike kandidater. Det burde jo egentlig tale for at Arbeiderpartiet enten i denne saken var enig med oss, at det er partiet som skal være det avgjørende og ikke de enkelte personer som selv skal kunne gå fra et parti til et annet, eller, når de har valgt ikke å mene det, at de hadde vært sammen med Høyre i en senere sak om å akseptere kumulering ved stortingsvalg. Det hadde vært naturlig

Jeg konstaterer på nytt at det er Fremskrittspartiet som har den samme prinsipielle holdning til spørsmål som gjelder i alle lignende saker, mens andre varierer fra sak til sak. Jeg minner om arbeidsgiverbetalte barnehager, hvor det er noen som plutselig har et prinsipielt syn på at det er helt i orden å akseptere, mens når det gjelder helseforsikringer betalt av arbeidsgivere, har de det ikke. Og andre partier som er for skattefrihet ved helseforsikringer, er ikke for det når det gjelder arbeidsgiverbetalte barnehager. Fremskrittspartiet har det samme syn på disse to prinsipielt helt identiske saker, og vi er altså de eneste som har en konsekvent prinsipiell holdning.

Martin Engeset (H): Jeg har forståelse for at det kan være bekvemt å forsøke å pense debatten over på andre temaer, som barnehage osv., når diskusjonen går slik at det kanskje er bedre å snakke om det enn om det forslaget som er fremsatt.

Jeg registrerer med interesse at representanten Hagen er såpass raus at han gir den innrømmelse at det er stor forskjell på at en person melder seg ut, og det forhold at en person blir utmeldt eller ekskludert. Men forslaget hans tar jo ikke høyde for den forskjellen. I grunnlovsforslaget står det jo bare «naar Medlemskabet» ...«bringes til ophør» – det står ikke noe om hva som ligger til grunn. Så den nyansen han nå prøver å legge inn, tar ikke det fremsatte forslaget høyde for i det hele tatt. Det er betenkelig.

Representanten Hagen sa at i Fremskrittspartiet har de en del erfaringer med dette. Ja, det har vi registrert, og jeg tror spesielt representanten Hagen selv har betydelig spisskompetanse på området. Det er jo faktisk slik at dersom denne grunnlovsbestemmelsen som representanten Hagen nå foreslår, hadde vært gjeldende i 1974, hadde ikke representanten Hagen kunnet ta sete i Stortinget da han trådte inn etter at Anders Lange gikk bort høsten 1974. Da var Carl I. Hagen vararepresentant valgt på Anders Langes partiliste, men på det tidspunktet han tok sete i Stortinget, var han utmeldt av partiet, men medlem av Reformpartiet. Det er en litt interessant observasjon i ettertid.

Carl I. Hagen (FrP): Det er helt riktig som Martin Engeset sier, at hadde en slik grunnlovsbestemmelse eksistert den gang, hadde ikke jeg kunnet ta sete i Stortinget dersom jeg allikevel, på tross av en slik grunnlovsbestemmelse, hadde meldt meg ut. Det er klart at man alltid oppfører seg etter de spilleregler og bestemmelser som til

enhver tid gjelder, og når man endrer spillereglene, vil de fleste også kanskje tenke på de nye spillereglene når det gjelder atferd og oppførsel. Det er det disiplinerende i et slikt forslag. Så det er helt korrekt.

Så sier Martin Engeset at jeg ikke har tatt høyde for det. Jo da, jeg har gjort det. Jeg vet ikke om jeg har gjort det i begrunnelsen, men jeg gjorde det i den foregående debatt for fire år siden, og jeg har gjort det nå – tatt høyde nettopp for det han sier. For når det gjelder registrering av politiske partier, er ikke det noe som er nedfelt i Grunnloven, det er nedfelt i ordinær lovgivning. Jeg har gitt uttrykk for offentlig mange ganger at det burde vært noen krav til vedtektene i politiske partier for å kunne bli registrert, at de hadde skikkelig demokratisk oppbygging, bl.a. at det ved muligheten for eksklusjon må være et stort flertall. Vi har 2/3 flertall – det synes jeg er naturlig. Det har man vel også i andre partier som har samme rettigheter, som de også bruker fra tid til annen. Men det kan altså tas inn i vanlig lovgivning, det er ikke nødvendig å ta inn i noen grunnlovsbestemmelser. Det man har gjort her, er å åpne for muligheten, og så får man, som man gjør ved alle andre grunnlovsendringer, se hvilke endringer i ordinær lovgivning som en grunnlovsendring vil gjøre naturlig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 2927)

Presidenten vil foreslå at sak nr. 3 og sak nr. 4 behandles under ett – og anser det for vedtatt.

S a k n r . 3

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Kvasheim og Leif Helge Kongshaug om ny § 49 a, alternativt § 82 eller § 85 a i Grunnloven (Kommunalt selvstyre) (Innst. S. nr. 216 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:6 (1999-2000))

S a k n r . 4

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Morten Lund og Magnhild Meltveit Kleppa om ny § 110 d i Grunnloven (lokalt selvstyre) (Innst. S. nr. 215 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:18 (1999-2000))

Henrik Rød (FrP) (ordfører for sakene): Kontroll- og konstitusjonskomiteen har behandlet disse to forslagene om endringer i Grunnloven, som begge har som formål at det kommunale, eller lokale om man vil, selvstyret skal grunnlovfestes. Dette er grunnlovsforslagene nr. 6 og 18, som er fremmet av henholdsvis Gunnar Kvasheim og Leif Helge Kongshaug og Morten Lund og Magnhild Meltveit Kleppa.

Å grunnlovfeste det kommunale selvstyret er noe som også har vært foreslått i tidligere perioder, men det har ikke oppnådd tilstrekkelig flertall til å bli vedtatt. Et av hovedargumentene som forslagsstillerne bruker for å grunnlovfeste det kommunale selvstyret, er at Stortinget

har ratifisert Europarådskonvensjonen av 15. oktober 1985 om lokalt selvstyre, hvor det i artikkel 1 heter:

«Prinsippet om lokalt selvstyre skal anerkjennes i nasjonal lovgivning, og i grunnlov hvor dette lar seg gjennomføre.»

Forslagsstillerne bak Dokument nr. 12:18 for 1999-2000, Morten Lund og Magnhild Meltveit Kleppa, hevder videre at det kommunale selvstyret er under press, bl.a. som følge av lav interesse for å delta i folkevalgte organer, økende byråkratisering og sterkere statlig styring. Forslagsstillerne bak det andre forslaget, Dokument nr. 12:6, Gunnar Kvasheim og Leif Helge Kongshaug, viser i sitt forslag til at lokalt selvstyre er mer enn et spørsmål om hensiktsmessig fordeling av statens myndighet, og at det representerer verdier som at den enkelte innbygger skal ha størst mulig deltakelse i, og innflytelse på, de beslutninger som gjelder den enkelte. Grunnlovsforslaget fra Gunnar Kvasheim og Leif Helge Kongshaug inneholder flere ulike alternativer for å grunnlovfeste det kommunale selvstyret, med ulik detaljeringsgrad, mens det andre forslaget innebærer kun ett konkret forslag.

Komiteen stiller seg enstemmig bak forslagsstillerne oppfatning om at det kommunale selvstyret er et viktig prinsipp, og det er også et godt forankret prinsipp i Norge. Det kommunale selvstyret er også på en rekke områder forankret i lovgivningen, men har som kjent ingen grunnlovsforankring.

Komiteen er imidlertid delt i synet på hvorvidt det er behov for å forankre det kommunale selvstyret i Grunnloven eller ikke. Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og SV er enige med forslagsstillerne bak grunnlovsforslag nr. 18 og anbefaler derfor at dette forslaget bifalles. Dette er mer eller mindre identisk med alternativene 3, 6 og 9 i grunnlovsforslag nr. 6. Arbeiderpartiet har ved komiteens behandling tatt til orde for at det nok foreligger en forpliktelse for Stortinget til å forankre det kommunale selvstyret i Grunnloven, men mener at spørsmålet ennå ikke er tilstrekkelig utredet, og vil derfor ikke bifalle noen av forslagene.

Høyre og Fremskrittspartiet har i disse sakene hatt den samme oppfatningen, og partiene mener at Europarådets konvensjon om dette tema kun kan oppfattes som et ønskemål og ikke et absolutt krav. Dette blir også støttet av Kommunelovutvalget, som har uttalt:

«Etter utvalgets oppfatning kan det vanskelig sies å være direkte påkrevet med en grunnlovsfesting av det lokale selvstyre i Norge.»

Et annet viktig poeng i denne sammenheng er at en grunnlovsfesting av det kommunale selvstyret vil kunne medføre større utfordringer i arbeidsfordelingen mellom de ulike forvaltningsnivåene. Storting og regjering har i dag ganske vesentlig handlefrihet i forhold til denne arbeidsdelingen, og denne vil kunne reduseres dersom man grunnlovfester det kommunale selvstyret. Det må etter vår oppfatning sies å være en åpenbart negativ konsekvens, og det vil kunne legge ganske vesentlige hindringer i veien for f.eks. store, viktige nasjonale reformer hvor man skal ta stilling til hvor ansvaret skal ligge, og

hvor finansieringen skal ligge. Høyre og Fremskrittspartiet vil derfor ikke anbefale at noen av forslagsalternativene bifalles.

Berit Brørby (A): Det er både for- og motargumenter for å grunnlovfeste det lokale selvstyret. Men før en eventuelt går til et slikt grep, er det faktisk mye annet en kan gjøre for å styrke kommunenes posisjon. For eksempel kan man bedre kommunenes økonomi, slik at oppgaver og økonomi samsvarer bedre. Det vil gjøre at det lokale selvstyret blir mer reelt enn det det er i dag. En kan også øremerke midler fra staten til kommunene i et mye mindre omfang enn det som faktisk gjøres, og planene som Regjeringen har for dette, bør følges opp. Målet må være at detaljstyringen av kommunene avtar. Det tredje man også kan vurdere, er eventuelt å la kommunene få en noe friere beskatningsrett.

Vi legger til grunn at kommunene utfører oppgaver på vegne av staten, og at det er kommunenes rolle å gjennomføre statlige vedtak. Det kan kanskje kalles en slags avledet statsmakt som er gitt kommunene, og i og med at det faktisk er slik, burde det kanskje ikke være så vanskelig å grunnlovfeste det lokale selvstyret. På den annen side kan det brukes som argument mot grunnlovfesting av det lokale selvstyret nettopp at kommunene utfører oppgaver på vegne av staten, og at deres selvstyre begrenses til det.

Uansett er grunnlovfesting av det lokale selvstyret i det hele tatt lite utredet, og det vil være vanskelig nå presist å angi hvilke saksområder grunnlovfesting bør omfatte. På denne bakgrunn kan ikke Arbeiderpartiet anbefale at de foreliggende forslag fra henholdsvis senterpartirepresentanter og Venstre-representanter bifalles.

André Dahl (H): Alle partier er verbalt for kommunalt selvstyre. Alle partier har store ord i programmene, og noen vil også grunnlovfeste at vi skal ha kommunalt selvstyre i dette landet. Høyre synes det er et viktig prinsipp som noen ønsker å ta inn i Grunnloven, og det er nesten umulig å være imot. Jeg synes imidlertid at Stortinget bør vise først i praksis at man også mener noe med honnørordene lokalt selvstyre. Mindre øremerking, fjerning av minstekrav og ikke å innføre nye minstenormer til dette og hint, og mindre bruk av Stortinget som et litt forstørret kommunestyre, er prøven som stortingsflertallet til nå ikke akkurat har bestått med glans, heller ikke representanten fra det foregående parti som hadde ordet. En del vedtatte reformer og nye utspill den senere tid har dessverre vist at det blir litt av en oppgave i selvberedelse for alle oss 165 som både titt og ofte opptrer som ekstraordførere i denne salen.

En skal ikke undervurdere betydningen og verdien av symboler, men man skal heller ikke undervurdere betydningen av at folk ser at symbolene ikke er fylt med et reelt innhold. Jeg holder selvfølgelig Kristelig Folkeparti og Venstre utenfor i denne sammenheng, da disse to partiene har vist både evne og vilje til å realisere lokalt selvstyre, sammen med Høyre.

At større og reell lokal handlefrihet er en forutsetning for å skape bedre skoler og bruke offentlige midler på en bedre måte, da lokalbefolkning og lokalpolitikere har bedre forutsetning for å vite hvor skoen trykker, enn de av oss som sitter her, tør være kjent. Spørsmålet er om vi tør gi denne reelle handlefriheten fra oss eller ikke. Mangt et stortingsvedtak og statlig reformiver har som kjent skapt en slagside og en ubalanse i kommuneøkonomien ved at vedtakene har uheldige sidevirkninger, f.eks. ved at incentivene som legges i vedtakene, gjør at kommuner som har godt utbygde tilbud innenfor f.eks. eldreomsorgen, og først og fremst trenger å bygge ut skoletilbudet, endrer på omsorgstilbudet for de eldre, som allerede er bra, fordi Stortinget på generelt grunnlag har vedtatt at det er der det er statlige kroner å hente.

Når det gjelder hva som bør stå og ikke stå i Grunnloven, er Høyre av den oppfatning at det bør være en gylden regel at det kun er det mest grunnleggende om styreform som bør stå i Grunnloven, og ikke honnørord, som i og for seg er gode, men som ikke har selvstendig rettslig betydning. Grunnloven er skrøpelig nok som den er, om den ikke skal devaluere med enda flere paragrafer som man trenger mer enn gjennomsnittlig juridisk bakgrunn for å forstå det rettslige innholdet i og drive trinnhøyde-ekssis med.

Når det gjelder spørsmålet om å oppfylle internasjonale konvensjoners krav om implementering av lokalt selvstyre, er det allerede nevnt at Europarådskonvensjonen av 15. oktober 1985 om lokalt selvstyre er forankret i vår nasjonale lovgivning fra før.

Høyre skal selvfølgelig ikke kategorisk utelukke at grunnlovfesting av lokalt selvstyre kan ha en effekt, men jeg synes også det er viktig å signalisere at det må være opp til det enhver tid sittende storting å definere hvor sentralstyrt man ønsker at landet skal være. Hvis et fremtidig stortingsflertall mot formodning f. eks. skulle finne ut at statliggjøring av det meste er ønskelig, og også det mest effektive og demokratiske, ser jeg det som unaturlig at Grunnlovens ordlyd skulle være til hinder for det. Selv om jeg, som nevnt, skulle ønske at Stortinget var mer forsiktig enn det er, i forhold til å tilrane seg kommunenes reelle ansvar og frata kommunene den frihet de bør ha, er det vanskelig å se at grunnlovfesting medfører noe særlig fra eller til. Jeg viser igjen til at Høyre går imot å bifalle noen av de fremlagte forslag om grunnlovfesting.

Siri Hall Arnøy (SV): Som flere representanter – både representanten Dahl og representanten Brørby – har vært inne på, er det nok andre vedtak som fattes i denne sal som har vel så mye å si for det kommunale selvstyret som hvorvidt dette skal grunnlovfestes eller ikke. Ved behandlingen av kommuneproposisjonen ser SV fram til å ta den debatten med både Høyre og Arbeiderpartiet om hva som egentlig sikrer reelt kommunalt selvstyre.

Men la oss først holde fast ved det gledelige i at en samlet komite nå anser det kommunale selvstyret som et viktig og dypt forankret prinsipp i det norske politiske og demokratiske systemet. Det forslaget som vi og Kristelig Folkeparti ønsker å bifalle, sier jo også at man ønsker at

nærmere bestemmelser skal fastsettes ved lov. Det er altså ikke snakk om noe brudd med den forankringen som en samlet komite mener allerede eksisterer. Det er snakk om en styrking av dette, det er snakk om en understreking også i Grunnloven av det som uansett er et bærende prinsipp i vårt demokrati. Som flertallet i Valglovutvalget framholdt, vil det både kunne ha en verdifull symbolfunksjon og skaffe bedre samsvar mellom statsrettslige og folkerettslige forpliktelser.

Jeg vil ikke gå så langt som til å si at Europarådskonvensjonen av 15. oktober 1985 krever en slik grunnlovsfesting, men samtidig er det etter mitt skjønn slik at denne type konvensjoner og tolkningen av dem også utvikles i tråd med hva de statene som slutter seg til dem, velger å gjøre ut av det. Jeg tror nok ikke man tar for hardt i hvis man sier at det at stater velger å følge opp et ønske i en konvensjon med en faktisk grunnlovsfesting, styrker konvensjonens stilling også i andre land der dette prinsippet kanskje kan ha vel så stort behov for å styrkes.

Jeg registrerer at representanten Dahl skisserer at Høyre vil ha ut symbolparagrafer i Grunnloven og alt annet enn det som går på det rent statsrettslige, så jeg ser fram til å se forslagene Høyre skal levere inn om grunnlovsendringer i løpet av neste sesjon. Det kan ut fra slik representanten Dahl skisserer sitt syn på hva som er symbolparagrafer og ikke, bli klargjørende og spennende.

Verken SV eller Kristelig Folkeparti mener at et slikt grunnlovsforslag skal bety at nasjonal overstyring i ethvert tilfelle skal være umulig. Vi ønsker rett og slett å grunnlovsfeste et prinsipp som allerede gjennomsyrrer både vårt demokrati og vår politiske tradisjon.

Det er klart at man alltid kan utrede dette nærmere, og det kan godt hende at vi kunne blitt enda sikrere på hva som er den korrekte måten å gjøre dette på, med en ytterligere utredning. Det skal jeg ikke se bort fra, og vi vil overhodet ikke ha noe imot at man utreder dette prinsippet videre, dersom noen skulle fremme forslag om det. Men slik situasjonen er i dag, mener altså vi at det å foreslå en såpass generell bestemmelse – altså: «Stedlig Selvstyre» finner sted. «Nærmere Bestemmelser herom fastsettes ved Lov» – er trygt innenfor det vi finner det forsvarlig å foreslå pr. i dag.

Jeg vil dermed ta opp mindretallsforslaget og anbefaler at dette bifalles.

Presidenten: Representanten Siri Hall Arnøy har tatt opp det forslaget hun viste til.

Modulf Aukan (KrF): Prinsippet om lokalt sjølvstyre har lang og djup tradisjon i Noreg. Formannskapslovene vart vedtekne i 1837, og også før den tida vart mange viktige saker avgjorde lokalt. Det var på mange måtar heilt nødvendig i dette lange, rare landet vårt, med vanselege kommunikasjonar.

Vi seier gjerne at den som har skoen på, veit kvar han trykkjer. Med det meiner vi at avgjerder skal fattast så nært dei det gjeld, som mogleg. Med eit framandord kan vi kalla dette for «subsidiaritetsprinsippet». På norsk kun-

ne vi kanskje seia «nærleiksprinsippet». Dette er eit godt prinsipp.

Grunnlovsfesting av eit prinsipp, med tilvising til at dei nærare reglane skal vedtakast i vanleg lov, vil berre ha avgrensa rettslege verknader. Den politiske, symbolske verknaden vil nok kunna verta større. Då Stortinget vedtok § 110 a i Grunnlova, om samane, vart det frå komiteen sagt at paragrafen gjev eit høgtideleg og varig uttrykk for prinsipp som det er oppnådd stor grad av semje om. Det er eit slikt høgtideleg uttrykk eg meiner vi er klare til å vedta no.

Kommunane er sjølve krumtappen i vårt velferdssamfunn. Vedtaka som vert fatta i kommunane, avgjer velferdstilbodet til folk flest. Lokalpolitikarane står nærast innbyggjarane og kan best vurdere kva for tenestebehov som er størst.

Staten må styra gjennom rammer og lovverk. Den ein-skilde kommunen bør stå langt friare enn i dag til å finna gode løysingar. Lokaldemokratiet må verta sterkare.

Kristeleg Folkeparti er klart til å gå inn for at staten må gje frå seg ein del kontroll og oversikt for å sikra kommunane reelt handlingsrom. Vi må ha tillitt til lokaldemokratiets evne til å prioritera, til å velja sjølv. Sjølv sagt kan det i visse situasjonar vera gode grunnar for nasjonal overstyring av kommunar eller fylkeskommunar. Grunnlovsforslaget vil ikkje stå i veggen for dette. Men vi trur ikkje det er slik at politikarar på Stortinget nødvendigvis veit betre enn kommunepolitikarar. For at det lokale sjølvstyret skal ha meining, må vi som rikspolitkarar ha tillitt til lokalpolitikarane. Svaret på ulike problem må ikkje alltid verta øyremerking og statleg regulering.

Ei nedbygging av statleg detaljstyring vil frigjera årsverk som i dag vert nytta til utforming av regelverk, rapportering og tilsyns- og kontrollfunksjonar. Frigjorde ressursar kan verta brukte til tenesteproduksjon og til å styrkja den delen av offentleg sektor som innbyggjarane møter til dagleg. Målet må vera meir tenesteyting og mindre byråkrati.

Kristeleg Folkeparti har hatt ein grundig intern prosess på dette. Landsmøtet no i år stadfesta denne prosessen.

Tida er no mogen for å få prinsippet om lokalt sjølvstyre inn i Grunnlova. Eg vil derfor rå representantane frå Kristeleg Folkeparti til å stemma for forslag 18 i Dokument nr. 12 for 1999-2000, om å grunnlovsfeste prinsippet om lokalt sjølvstyre, i ny § 110 d i Grunnlova.

May Britt Vihovde (V): Venstres stortingsgruppe støttar sjølv sagt forslaga frå Gunnar Kvasheim og Leif Helge Kongshaug. Vi vil stemma imot komiteens tilråding på dette punktet, men subsidiært vil vi støtta forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Kristeleg Folkeparti i sak nr. 4.

For Venstre er det eit viktig prinsipp at alle politiske avgjerder skal fattast så nært som mogleg dei det gjeld. Difor er lokaldemokratiet berejvelken i eit levande folkestyre. Vår største demokratiutfordring i dag er faktisk å gjenreisa det lokale folkestyret og gi meir tillit til våre lokalpolitikarar.

Eg har følgd debatten, og fleirtalet påpeikar andre moglegheiter for å styrkja det lokale folkestyret enn å grunnlovfesta det, som Venstre vil. Men kvar dag blir vi utfordra i denne salen. No har vi fått kommuneproposisjonen, der Regjeringa har følgd Venstres tilråding med eit ønske å om fjerna alle øyremerkte tilskot, la alt gå som rammeoverføring, og la lokalpolitikarane sjølve få bestemma over desse pengane. Det å redusera eit enormt regelverk, bruka pengane direkte i tenesteyting, slik som Modulf Aukan var inne på i sitt innlegg, er viktig. Men når det kjem til stykket, når presset kjem frå ulike organisasjonar, har vi i dette hus lett for å driva med øyremerking og å detaljstyra kommunane, og så får dei ikkje friromen til å bruka pengane sjølve. Våre lokale folkevalde der ute spør ikkje alltid etter meir pengar, men dei spør etter makt og eit regelverk og moglegheiter til å få bruka desse pengane på det som dei meiner er det viktigaste. Vi har tru på at dei lokale løysingane ofte faktisk er betre enn statens standardoppskrift. Vi ønskjer eit mangfald av lokale løysingar.

Så har vi òg spørjetimen, der vi som stortingsrepresentantar ofte legg oss opp i lokalpolitiske saker, stiller spørsmål til statsrådene og ber om detaljerte forklaringar, og vi ønskjer å påverka det som lokalpolitikarane våre har fatta vedtak om rundt omkring i Kommune-Noreg. Å få grunnlovfesta det lokale sjølvstyret er eit viktig prinsipp, og det er eit signal til oss om at vi kanskje skal begynna å tenkja på overordna politiske målsetjingar og la lokalpolitikarane våre få fatta dei vedtaka som dei meiner er dei viktigaste for sine innbyggjarar. Dette vil òg medføra at folk fleste engasjerer seg i det som skjer i deira eigen kommune, dei vil kunna vera nærmare sine lokale politikarar og vera med og påverka. Dersom dei ikkje er fornøgde, kastar dei politikarane ved val. Det er demokrati. Det er difor viktig at vi overfører mest mogleg makt til våre lokale politikarar.

Eg er veldig spent på, når vi skal behandla kommuneproposisjonen, om dei som talar imot å grunnlovfesta det lokale sjølvstyret, vil gå saman med Regjeringa om å flytta mest mogleg makt, i alle fall reelt, over til våre lokale folkevalde.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp): Eg føler behov for å seia aller fyrst at når verken forslagsstillarane så langt har vore til stades her i salen eller det er påmeldt talarar frå Senterpartiet, kjem det av at vi fekk sjukdomsforfall i gruppa, som vi måtte handtera på få minutt.

Dette er ei viktig sak for Senterpartiet. Det er ei sak vi har sett fram til med spenning med omsyn til korleis komiteen kom til å handtera den, ikkje minst fordi Vallovutvalet så klart tilrår grunnlovfesting av det lokale sjølvstyret. Det er slik at det lokale sjølvstyret står sterkt i Noreg i forhold til i mange andre land. Vi veit at det er under press. Vi veit òg at vi i Stortinget til tider bidreg til mindre lokalt sjølvstyre. Vi får debatten om dette til fulle når vi skal behandla kommuneproposisjonen no i år. Vår intensjon med det å grunnlovfesta det lokale sjølvstyret er at vi vil at både Stortinget, Regjeringa og det sentrale embetsverket på ein annan måte

enn no må ta omsyn til dette i ulike saker som har med kommunane å gjera.

I Senterpartiet er vi urolege i forhold til det lokale engasjementet totalt sett. Folkestyret har verdi i seg sjølv for å avvega motstridande interesser, for å løysa konflikstar i viktige samfunnsspørsmål, og vi veit at breie demokratiske prosessar medverkar til oppslutning om avgjerdene. Det er avgjerdprosessar som til tider tek tid. Men det er jo slik at dei avgjerdene som då vert tekne, får ein legitimitet som er vanskeleg å oppnå på annan måte.

Eg vil òg visa til at ein i dag har ei slik grunnlovfesting både i Danmark og i Sverige, og slik sett skulle det òg vera i god nordisk tradisjon og i godt nordisk fellesskap at vi får ei lovending òg i Noreg. Vi er glade for at SV og Kristeleg Folkeparti i komiteen støttar dette forslaget, og vi håpar at vi no i salen kan få støtte frå fleire.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 3 og 4.

(Votering, se side 2927)

Presidenten vil foreslå at sakene nr. 5 og 6 behandles under ett – og anser det for vedtatt.

S a k n r . 5

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen og Lars Sponheim om endringer av Grunnloven §§ 54, 63, 68, 71, 79 og 112 (Opppløsningsrett) (Innst. S. nr. 204 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:8 (1999-2000))

S a k n r . 6

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Per-Kristian Foss og Inge Lønning om endringer av Grunnloven §§ 54, 68, 71 og 112 (Opppløsningsrett) (Innst. S. nr. 203 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:9 (1999-2000))

Kjell Engebretsen (A) (ordfører for sakene): Som presidenten redegjorde for, foreligger det to forslag om å endre Grunnloven på en slik måte at det skal være mulig å oppløse Stortinget i valgperioden, og dermed også å skrive ut nyvalg. Det er få vestlige demokratier, om noen i det hele tatt, som ikke har en slik bestemmelse i sin konstitusjon. Norge skiller seg altså her ut.

Det vil være en rekke spørsmål som må avklares dersom oppløsningsrett skal innføres: Hvem skal ha rett til å oppløse? Skal det nye storting ha en funksjonstid på fire år eller bare ut inneværende ordinære valgperiode? Skal Stortinget kunne oppløses når som helst, eller skal det være betinget av bestemte situasjoner? Hvilken funksjon har det oppløste storting inntil et nytt er valgt, osv.?

Alle disse situasjonene er godt ivaretatt i de ulike alternativer som ligger inne i forslagene, slik at rent teknisk ville det ikke være noe problem å bestemme en ordning med oppløsning nå.

Hvis vi ser bort fra Kongens rett til å sende Stortinget hjem etter tre måneder, og senere to måneder, enten de

var ferdige med sitt arbeid eller ikke – dette var tidlig på 1800-tallet – så har vi aldri hatt noen oppløsningsrett i Norge. Men det har ikke manglet på forsøk på å få det til. Fra 1874 og fram til 1920 ble det fremmet forslag om oppløsningsrett hele sju ganger.

Også i nyere tid har tilsvarende forslag vært framsatt gang på gang, men hver gang blitt nedstemt, og, etter det jeg har funnet, siste gang i 1976. Det er vanskelig å finne noe partipolitisk system i denne debatten, fordi partiene har vekslet på å være for eller mot oppløsningsrett.

Når innstillingen også denne gangen er at forslagene ikke skal bifalles, så kan man vel si at Stortinget følger opp en god, lang og vel innarbeidet tradisjon.

Situasjonen nå er imidlertid den at de fleste partiene er positive til å innføre oppløsningsrett lagt til Regjeringen, eller – mer korrekt – lagt til Kongen.

Merknadene i innstillingen viser at de ulike partiene ser oppløsningsretten som et hensiktsmessig instrument i visse situasjoner. Begrunnelsen for at flertallet likevel ikke innstiller på at forslagene skal bifalles, ligger i at Norge har en ordning hvor regjeringer blir etablert uten at de nødvendigvis har støtte eller tilslutning i et flertall i Stortinget – og det vanlige gjennom lang, lang tid nå har vært at vi har hatt mindretallsregjeringer.

Konflikter mellom en regjering utgått fra et mindretall og Stortingets flertall vil mer være en naturlig tilstand enn en ekstraordinær situasjon, og derav følger at enhver slik regjering i større eller mindre omfang vil bli nedstemt i denne salen.

Flertallet finner det ikke hensiktsmessig at en regjering uten et parlamentarisk flertall bak seg når den etableres, skal kunne oppløse Stortinget. Det vil derfor være nødvendig å innføre en ordning med investitur, slik at Stortingets flertall gjennom sin stemmegivning støtter dannelsen av en ny regjering. Dermed starter regjeringen sin virksomhet med forvisning om at den har et flertall i Stortinget bak seg, og at stortingsflertallet har villet denne regjeringen. Dersom dette flertallet deretter skulle vise seg ikke å holde valgperioden ut, og at regjeringen ikke lenger har det parlamentariske grunnlaget den ble etablert på, bør oppløsningsretten kunne komme til anvendelse i visse situasjoner.

Flertallet i komiteen er klar over at det ved innføring av investitur i vår forfatning vil kunne oppstå en situasjon hvor ingen regjeringalternativer klarer å samle et flertall bak seg, dersom Stortinget har fått en – om jeg får lov til å bruke begrepet – «komplisert sammensetning». Dette vil ikke være en situasjon mellom regjeringen og Stortinget, men en sak for Stortinget alene. Det vil derfor ikke være hensiktsmessig at Kongen i en slik situasjon skal kunne oppløse Stortinget, men at det må tilligge Stortinget selv, antakelig mest hensiktsmessig tilligge Stortingets president.

Det er hva flertallet mener må ligge til grunn for å innføre rett til å oppløse Stortinget i valgperioden og rett til å skrive ut nyvalg. De foreliggende grunnlovsforslagene gir ingen mulighet til å innføre slike bestemmelser, og flertallet antar at det innen utgangen av denne valgperiodens tredje år vil bli fremmet nye forslag til grunn-

lovsendringer som dekker alle sider av hva jeg her har omtalt.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Martin Engeset (H): Det første forslaget om å gi Kongen oppløsningsrett ble fremsatt så tidlig som i 1821. Totalt har det i løpet av Stortingets levetid faktisk blitt fremmet forslag om innføring av ulike oppløsningsinstitutter over 40 ganger. Det nærmeste Stortinget har vært å vedta oppløsningsrett i nyere tid, var i 1972 – og også i 1976, tror jeg. Da behandlet Stortinget et forslag som fikk støtte fra et klart flertall, men altså ikke det grunnlovsmessig nødvendige to tredjedels flertall. Senere, etter 1976, har forslaget imidlertid fått mer beskjeden støtte.

Gjennom behandlingen av saken i dag ser vi imidlertid at det er en meget interessant utvikling når det gjelder Stortingets holdning til temaet oppløsningsrett. Det var også saksordføreren på en veldig ryddig måte inne på. Og vi registrerer med stor interesse – og med glede – at både Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV i merknader åpner for en litt annen holdning til dette enn det vi har sett ved tidligere korsveier. Det er derfor kanskje ikke helt urimelig å anta at det slik sett bare er et tids spørsmål før et grunnlovsmessig vedtak om å innføre oppløsningsrett vil bli fattet i Stortinget.

Fra Høyres side er det i innstillingen gjort rede for at ved en rekke av de tidligere behandlingene av dette spørsmålet har Høyres gruppe vært delt. Det vil være tilfellet også denne gangen. Jeg skal i mitt innlegg imidlertid forsøke å peke på noen av argumentene – for så vidt både de for og de imot. Jeg skal være så raus at jeg gjør det, men Høyres fraksjon i komiteen er tilhenger av en oppløsningsrett med det innhold som fremgår av dokumentene.

På 1870-tallet var det en omfattende diskusjon om oppløsningsretten, herunder hvorvidt det å innføre oppløsningsrett ville føre til parlamentarisme eller ikke. Debatten i dag handler ikke om dette. Ved å benytte seg av mistillitsinstituttet kan Stortinget når som helst kaste den sittende regjering. Et oppløsningsinstitutt vil ikke kunne rokke ved denne parlamentariske grunnsteinen, men vil likevel kunne ha en rekke positive og også noen negative virkninger for vår statskikk. Jeg tror imidlertid det er viktig at denne typen sak forsøksvis bør vurderes frikoblet fra hvem som til enhver tid sitter i regjering eller i opposisjon, og forsøksvis debatteres på prinsipielt grunnlag. Det er selvfølgelig ikke lett, men jeg tror saken og Stortinget tjener på det.

For det første vil et oppløsningsinstitutt kunne brukes som en appell til folket. Oppløsningsretten gjør det mulig å få sentrale stridsspørsmål avgjort ved direkte velgerappell. Hvis oppløsningsretten ligger på regjeringens hender, vil en appell til folket kunne representere en form for demokratisk kontroll av de folkevalgtes virke, på samme måte som de folkevalgte kontrollerer regjeringens aktivitet. Nyvalg knyttet til en enkeltsak kan imidlertid føre til for sterk konsentrasjon om den saken og

dermed gi et valgresultat som ikke reflekterer bredere vurderinger på en god måte.

Et argument som er brukt mot å innføre oppløsningsrett, er at det kan lede til hyppige valg og korte valgperioder, med de kostnader dette medfører, for f.eks. partiene. Det er imidlertid ikke klare indikatorer på at hyppige valg fører til velgertretthet. Under komiteens behandling av denne saken hadde vi en meget interessant studiereise til København og Folketinget – for å se på hvilke erfaringer man der hadde gjort seg i forhold til bruken av oppløsningsrett. Erfaringene fra Danmark tyder på at det ikke er mulig å spore noen velgertretthet i den forstand at det er blitt lavere opplutning om valgene, snarere tvert imot. Danskene har hatt betydelig større opplutning om sine folketingsvalg enn hva vi har hatt om våre stortingsvalg den senere tid. Ei heller var det mulig å spore at det nødvendigvis var slik at den sittende regjering hadde stor gevinst av å skrive ut nyvalg. Det kan jo selvfølgelig lede til den konklusjon at den vanskelige, uløste situasjonen som var årsaken til at nyvalg ble skrevet ut, ikke nødvendigvis fant sin løsning gjennom det nyvalg som fant sted.

Et annet argument for innføring av et slikt institutt tillagt utøvende myndighet er hensynet til regjeringenes levetid og ønsket om regjeringsstabilitet. Tilgjengelige data viser imidlertid kun en svak sammenheng mellom regjeringsstabilitet og oppløsningsrett tillagt utøvende myndighet i land med flerpartisystem. Det kan se ut som om antall partier har langt større betydning for disse temaene. Økt regjeringsstabilitet bør derfor antakelig heller søkes gjennom justeringer i valgloven.

For det tredje kan instituttet fungere som en sikkerhetsventil, ved at oppløsningsretten kan være et middel for å løse helt fastlåste situasjoner der Stortinget ikke evner å utføre helt sentrale oppgaver, som f.eks. å peke ut en funksjonsdyktig regjering eller å vedta et budsjett. Dette er et sentralt argument for å legge oppløsningsretten til Stortinget, men samme hensikt kan oppnås ved å legge retten, eller eventuelt kun initiativretten, til regjeringen eller Kongen.

I vår statsskikk har vi ikke et investurinstitutiont, slik saksordføreren gjorde rede for i sitt innlegg. Stortinget voterer ikke over en tiltredelseserklæring eller en regjeringssammensetning. Det parlamentariske styresettet sikres ved at regjeringen sitter på Stortingets stilltiende aksept. Derfor er det etter vårt skjønn ikke behov for en sikkerhetsventil knyttet til regjeringdannelsen i Norge.

Det som det derimot er behov for, er å gi dette instrumentet til regjeringen, hvilket åpner for at velgerne kan spørres om råd hvis regjeringen ikke føler seg i stand til å utøve sitt embete innenfor de rammer de folkevalgte gir, eller hvis Stortinget ønsker å kaste regjeringen gjennom et mistillitsforslag. På denne måten kan en oppløsningsrett tillagt Kongen som et prerogativ etablere en hensiktsmessig maktbalanse. I og med at Stortinget til enhver tid kan skifte ut regjeringen, bør regjeringen under gitte omstendigheter kunne svare med å sende hjem de folkevalgte.

Utviklingen i statsskikken vår har gitt en uheldig utvisking av de opprinnelige, klare ansvarslinjene i norsk

statsforfatning. I stadig større grad instrueres regjeringen i sin myndighetsutøvelse av de folkevalgte. Dette er altså en generell oppfatning, som ikke nødvendigvis knytter seg akkurat til dagens situasjon, men som vi har sett gjennom skiftende regjeringer gjennom lengre tid. Derfor bør en regjeringens stilling styrkes i forhold til Stortinget, for å unngå at et flertall blant de folkevalgte ubegrenset kan trenge inn på regjeringens enemerker og drive stortingsregjereri. Regjeringens sterkeste maktmiddel i dag – kabinettsspørsmål – bør derfor suppleres med en situasjonsbestemt oppløsningsrett. Hvis oppløsningsretten knyttes til kabinettsspørsmål, vil regjeringen kunne sette større tyngde bak et standpunkt, noe som er avgjørende for dens følelse av å kunne ta ansvar og villighet til å kunne styre. Hvis retten i tillegg knyttes til mistillitsvotum, vil det innebære en hensiktsmessig institusjonalisering av maktdeelingen mellom utøvende myndighet og den lovgivende, bevilgende og kontrollerende myndighet.

Høyres fraksjon i komiteen har derfor gått inn for at deler av grunnlovsforslaget i Dokument nr. 12:9, frem satt av daværende stortingsrepresentant Per-Kristian Foss og Inge Lønning, blir bifalt. Jeg henviser for øvrig til innstillingen.

Som jeg nevnte innledningsvis, er Høyres gruppe tradisjonen tro delt i dette spørsmålet. Det vil komme til uttrykk i voteringen. Dette temaet er ikke programfestet hos oss. For egen del ser jeg med spenning frem til avstemningen, og hvordan det vil fordele seg med tilhengere og motstandere.

Henrik Rød (FrP): Spørsmålet om hvorvidt det skal være anledning til å oppløse Stortinget og skrive ut nyvalg midt i en periode, er noe Stortinget, som flere nå har vært inne på, har vurdert en rekke ganger tidligere. Fremskrittspartiet har drøftet dette og ser helt klart at det i enkelte spesielle situasjoner bør kunne være en slik anledning. Det kan f.eks. være i situasjoner hvor det viser seg nærmest umulig for Stortinget å få et budsjett vedtatt, eller, som også andre har vært inne på, ved regjeringssammensetninger. I slike tilfeller vil det etter Fremskrittspartiets oppfatning kunne være ønskelig med en form for oppløsningsrett.

Jeg har hørt fra flere av representantene i dag at dette er et meget komplisert spørsmål. Det finnes en rekke modeller som man kan benytte seg av. En løsning kan være at regjeringen alene har rett til å oppløse Stortinget. Det vil etter Fremskrittspartiets oppfatning ikke være en ønskelig ordning, fordi det reduserer Stortingets makt og gir ytterligere spillerom for regjeringer. Gjennom noen år har det etablert seg en praksis i Norge med mindretallsregjeringer. Det faktum gjør at en ordning hvor regjeringen alene kan oppløse Stortinget, vil være meget betenkelig sett med Fremskrittspartiets øyne. En annen modell kan være at både regjering og storting må godkjenne en slik oppløsning. En tredje modell kan være at denne muligheten ligger hos Stortinget alene.

Fremskrittspartiet ser at de aller fleste sammenlignbare land har bestemmelser om oppløsningsrett. Det er imidlertid store forskjeller mellom disse landene når det

gjelder praktiseringen av dette regelverket. Sverige har f.eks. nesten aldri benyttet disse reglene, mens Danmark gjør det relativt ofte.

Vi er av den oppfatning at disse spørsmålene krever meget grundig behandling før endelig vedtak fattes. Derfor bør man også vurdere andre instrumenter i samspillet mellom Stortinget og regjeringen. Som saksordføreren var inne på, er et annet instrument dette med investitur. Det innebærer som kjent at et flertall i Stortinget må stille seg bak en regjeringsdannelse gjennom vedtak. Dermed som man innfører en slik ordning, vil man kunne risikere at en regjeringsdannelse blir enda mer komplisert enn slik den framstår med dagens ordning. I en slik situasjon virker det relativt klart at det bør være en mulighet for Stortinget til selv å kunne oppløse Stortinget dersom man finner det umulig å danne en regjering. Vi ønsker derfor å vurdere også det instrumentet, og vi ønsker å ta initiativ til at det i denne perioden blir fremmet et slikt forslag, som kan behandles i neste stortingsperiode.

Ågot Valle (SV) (komiteens leder): Jeg vil ikke gå igjennom historien, det har andre, bl.a. saksordføreren, på en utmerket måte gjort før meg, men jeg vil slå fast at vi ikke kommer til å tilrå at noen av forslagene bifalles. Men SV kan se at det i helt spesielle situasjoner kan være behov for en oppløsningsrett. Det kan altså være argumenter for at det i svært fastlåste parlamentariske situasjoner skal kunne være mulig å skrive ut nyvalg for å gi landet en styringsdyktig regjering ved å la velgerne få det siste ordet.

Vi kan altså se at det kan være argumenter for en oppløsningsrett, men vi heller likevel til å være mest kritiske i forhold til å innføre en oppløsningsrett, for det er ikke, som Valgløvetvalget viser til, noen automatikk i at en oppløsningsrett skaper flertallsløsninger og dermed også styringsdyktige regjeringer.

Ifølge Bjørn Erik Rasch, som har skrevet forskningsrapporter til Valgløvetvalget, er det ikke slik at land med oppløsningsrett oftere har vært styrt av flertallsregjeringer enn andre land. Hensikten med en oppløsningsrett må være at det kan være muligheter til å forandre sammensetningen av Stortinget, slik at man kan få styringsdyktige flertallsregjeringer. Men det er ikke slik at velgerne handler som en helhetlig gruppe. Det er derfor en reell risiko for at mandatfordelinga i Stortinget blir uforandret etter et nyvalg.

Etter 1971 har Norge for det meste hatt mindretallsregjeringer uten et parlamentarisk flertall bak seg ved dannelsen. Normalt lever mindretallsregjeringer utrygt – det kan vi kanskje se også i dag – fordi de er nødt til å opptre slik at de ikke provoserer opposisjonen for sterkt. Men vår ordning har ført til at evnen og viljen til samarbeid for å finne løsninger har vært relativt sterk. Det er faktisk et kjennetegn ved den norske parlamentarismen. En oppløsningsrett kan derfor føre til at opposisjonen kan kjenne seg mindre ansvarlig overfor svake regjeringer, og at konfliktnivået dermed øker unødvendig.

SV avviser helt en oppløsningsrett lagt i regjeringas hender – og regjeringas hender alene – fordi det er en

fare at regjeringer kan spekulere i gunstige meningsmålinger og taktikkeri, noe som ikke akkurat fører til en økning av tilliten til politikere. Det kan også forrykke balansen mellom Stortinget og regjeringa.

Dersom det skal være aktuelt med en oppløsningsrett, må den etter vår vurdering kombineres med en ordning der flertallet gjennom sin stemmegivning stiller seg bak regjeringa, en såkalt investitur. En investitur – eller et innsettingsvotum – kan være et virkemiddel for å bote på situasjonen ved svake mindretallsregjeringer, og der et stadig skiftende flertall står bak beslutninger. Når en ordning med et innsettingsvotum er lagt fram for Stortinget – og først bare da – kan SV vurdere å gå inn for en oppløsningsrett, og da også modeller som tar vare på maktbalansen som skal være mellom Stortinget og regjeringa.

Modulf Aukan (KrF): Framlegg om oppløsningsrett av Stortinget er ein gjengangar, slik som saksordføreren har gjort greie for. Mellom anna på dette grunnlaget fekk Vallovetvalget i oppgåve å vurdere også dette ved sin gjennomgang av NOU 2001:3, Velgere, valgordning, valgte. At eit fleirtal kom fram til at ei innføring av ein slik rett til å oppløysa nasjonalforsamlinga ville auka konfliktnivået i norsk politikk, er verdt å merka seg.

Det er vanleg, som det har vore sagt tidlegare i dag, elles i Europa at det finst former for og moglegheiter for å skriva ut nyval, for på den måten å skapa eit styringsdyktig regime.

Det har vore henvist til komiteen si studiereise til Sverige og Danmark. Eg synest vi der nøyte fekk sett praktiseringa av denne moglegheita til å kunna skriva ut nyval dersom det vert ein vanskeleg parlamentarisk situasjon.

Konklusjonen vår i Kristeleg Folkeparti er at det mest stabile og funksjonelle er å invitera folket til stortingsval kvart fjerde år – punktum. Eit slikt system har sannsynlegvis – eg seier sannsynlegvis – hittil ført fram til det å disiplinera representantar, slik at ein har vorte nøydd til å finna løysingar både på saker og på innflokke og krevjande parlamentariske samarbeidssituasjonar.

Kristeleg Folkeparti ser ikkje at ein oppløsningsrett er eit tenleg verktoy i dag, og går derfor imot.

Trine Skei Grande (V): Når man diskuterer de ulike former for politisk organisering av den politiske hverdag, er dette debatter som mest opptar politikere. Men når det gjelder temaet oppløsningsrett, syns jeg det kommer inn en del andre perspektiv, fordi jeg syns prinsippet som ligger bak, er ganske forkastelig, nemlig at folk mener feil ting og bør mene på nytt igjen.

Vi ber folk om å velge det partiet de støtter, og vi får da en sammensetning, ut fra valglovenes intensjon, som gjenspeiler folkets sammensetning i denne salen. Og så skal vi da ha det sånn at fordi vi ikke klarer å samarbeide, skal vi si at folket tar feil – folket må prøve på nytt. Man valgte feil, prøv på nytt igjen!

Det som også taler for oppløsningsrett i denne salen, må jo være at folk skal skifte parti, at de skal skifte mening, skifte programmet de stemmer på, slik at det blir

litt lettere for oss å arbeide. Det prinsippet syns jeg ikke vi kan stå for i denne salen. Vi skal gjenspeile folkets sammensetning, og da er det vår plikt å styre på bakgrunn av folkets sammensetning.

Så viser det seg at folk i de landene der det er oppløsningsrett, faktisk ikke skifter standpunkt. Det er faktisk ikke sånn at de skifter parti, at de går fra ett parti til et annet, sånn at de skal få styringstillegget sitt. Det er faktisk slik at de har en oppriktig mening bak det valget de har gjort.

Derfor kommer vi i Venstre til å stemme mot begge forslagene, og jeg vil oppfordre også dem i Høyre som er i tvil, og som jeg skjønner det går an å skyve litt på her, til å si at det faktisk ikke er mulig for et parlament å si til folket at dere mener feil, prøv på nytt.

André Dahl (H): Representanten Martin Engeset holdt et nyansert innlegg om henholdsvis fordeler og ulemper ved innføring av oppløsningsrett. Jeg skal være forholdsvis nyansert, jeg også, men jeg skal snakke i et litt bredere perspektiv enn om bare oppløsningsrett som sådan.

Innføringen og utviklingen av parlamentarismen som styreform betød i sin tid et brudd med den maktfordeling som Grunnloven opprinnelig la opp til. På mange måter er det riktig å si at det ble begått et statskupp med forfatningsmessige virkemidler. Enkelte har betegnet den senere utviklingen av domstolenes prøvelsesrett overfor lover som de konservatives siste forsøk på å stikke kjepper i demokratiets hjul for å avhjelpe virkningene av systemskiftet som parlamentarismen i sin tid innebar. I ettertid, og med dagens politiske briller på, er det selvfølgelig ikke alltid helt lett å slutte seg til hva enkelte Høyre-forfedre i sin tid gjorde og argumenterte for, uansett hvor konservativ man måtte være.

Avvikling av parlamentarismen som styreform er heldigvis ikke et debatttema. Men på samme måte som en del Venstre-folk var forut for sin tid mot slutten av 1800-tallet, er det vel verdt å diskutere om en del av argumentene og hensynet som i sin tid ble anført mot selve styreformen, i dag kan tjene som hensyn som bør drøftes i forhold til hvordan parlamentarismen praktiseres.

Flertallsregjeringer og investitur anføres av noen som nærmest det eneste saliggjørende for å hindre dagens kaotiske situasjon med vekslende mindretallsregjeringer. Jeg tror ikke nødvendigvis og ubetinget at lukkede møter med færre deltakere fører til mer og ikke minst bedre demokrati. Med en til enhver tid konstruktiv kritisk opposisjon er behovet for flertallsregjeringer, som i praksis ofte har en tendens til å binde opp sine folkevalgte stortingsgrupper, ikke like sterkt.

Meningen med parlamentarismen har aldri vært at regjeringen skal være en slags administrerende direktør uten noen som helst form for signaturrett. Hvis man mener at det er slik det skal være, er det en del hensyn man bør merke seg hva angår mindre effektiv bruk av offentlig tid og ressurser. Stortinget kan med fordel utøve en aktiv kontroll. Stortingets kontroll med regjering og forvaltning får vi diskutert på onsdag, men det er verdt å

nevne allerede her at kontroll er en kjerneoppgave som Stortinget har de beste forutsetninger for å utføre i motsetning til det prinsipielt motsatte: stortingsregjereri og instruksmakeri i forkant.

Jeg skulle ønske at flere tok del i den debatten som representanten Thorbjørn Jagland har prøvd å reise på tvers av partigrensene i flere år, om hvordan misbruk av parlamentarismen som styreform svekker demokratiet innenfra. På samme måte som all kunnskap og visdom ikke er forbeholdt statsråder, departement og byråkrati – tro det eller ei – sikrer heller ikke alltid dette huset best mulig bruk av offentlige midler eller best mulig saksbehandling til tross for at et flertall mener noe veldig sterkt på et eller annet tidspunkt. Det var ikke bare for å sikre embetsmennenes maktstilling, overlesing av forfatningsteori og hastverket med å vedta Grunnloven før Carl Johan stod på trappen i 1814, som motiverte grunnlovsfedrene våre. Erkjennelsen av at maktfordeling hindrer maktmisbruk og overilte beslutninger er vel så aktuell i dag, hvor budsjettene blir større og mulighetene for å skusle bort enorme summer er tilsvarende store. At et vedtak fattes med flertall i denne salen, er selvfølgelig demokratisk. Men demokratiske flertallsvedtak om bruk av instruksjonsmyndighet e.l. behøver ikke nødvendigvis være til det bedre, på samme måte som overivrig bruk av Stortingets kontrollfunksjon kan bidra til å motvirke noe av formålet med kontrollen: at vi få mer igjen for pengene vi bevilger.

Det er i dette perspektivet jeg er av den oppfatning at det bør innføres en form for oppløsningsrett på regjerings hånd, slik representanten Inge Lønning og tidligere stortingsrepresentant, nåværende statsråd, Per-Kristian Foss, foreslår. En oppløsningsrett hvor man gir regjeringen et ris bak speilet og styrker dens stilling, kan kanskje av noen betegnes som en kjepp i demokratiets hjul. Jeg heller mer i retning av at jeg vil at dette skal være et støttehjul for vårt demokrati, som jeg er redd ikke er så sterkt som man kunne ønske seg. Å innføre oppløsningsrett er imidlertid ikke noe simsalabim som kan avhjelpe alle de demokratiske svakheter som dagens praktisering av parlamentarismen avdekker. Til syvende og sist er det opp til partiene, komiteene og enkeltrepresentantene å bruke de parlamentariske redskapene med omhu. 165 ekstrasordførere i det som av bl.a. Lars Roar Langslet har blitt betegnet som barnetimen for de minste, dvs. spørretimen, er ikke nødvendigvis alltid det mest effektive som finnes. Demokrati koster, og det skal koste, men spørsmålet er om kostnadene kan bli så store at selve demokratiet forvitres. Innføring av oppløsningsrett på regjeringens hånd er et lite, men viktig skritt for å avhjelpe en del systemsvakheter som vi har i dag.

Inge Lønning (H): Norge er et parlamentarisk annerledesland, og det slo meg særlig sterkt da jeg lyttet til representanten Trine Skei Grandes innlegg, som regnet opp et stort antall formentlig prinsipielle argumenter mot oppløsningsrett uten engang å registrere at praktisk talt alle andre parlamentarisk styrte land har oppløsningsrett som en selvfølgelig del av sin parlamentariske tradisjon.

Norge skiller seg ut og er et påfallende unntak. Det er i seg selv ikke noe argument, selvfølgelig. Forutsatt at vi er av den oppfatning at dagens norske system fungerer godt, og er tjenlig, er det selvfølgelig ingen som helst grunn til å forandre Grunnloven. Representanten fra Kristelig Folkeparti ytret seg på en annen måte med henvisning til nettopp erfaringen. Det står også skrevet inn i innstillingen fra komiteen på Kristelig Folkepartis vegne:

«Etter dette medlems vurdering bør det imidlertid legges større vekt på at fraværet av oppløsningsrett i norsk politikk ser ut til å virke disiplinerende, både på regjering og opposisjon. Det at man er nødt til å finne en løsning, og at det under ingen omstendigheter vil kunne bli skrevet ut nytt valg, medvirker til at alle stortingsrepresentantene tar ansvar, også i vanskelige parlamentariske situasjoner.»

Jeg skulle nesten ønske at dette var en riktig virkelighetsbeskrivelse, men det er notorisk en feilaktig virkelighetsbeskrivelse. Jeg la også merke til at representanten Aukan, da han fremførte det fra talerstolen, føyde inn en liten reservasjon. Han sa at det «sannsynlegvis» virker disiplinerende. Jeg tror det skal godt gjøres for en nøytral iakttaker av dagens norske styresett å komme til den slutning at disiplineringsgraden er spesielt høy i samspillet mellom den utøvende og den lovgivende forsamling. Vi har sett en utvikling over de siste 15–20 år som snarere kan beskrives som en tiltagende forvitring av parlamentarismen som system.

Det fremheves ofte, særlig fra statsvitere og jurister som ønsker en oppdatering av den norske grunnlov, at det er en alvorlig mangel ved Grunnloven at parlamentarismen ikke er innskrevet i Grunnloven. Det er en oppfatning jeg ikke deler, og det av den enkle grunn at parlamentarismen gjennom 120 år har så sterk sedvanerettslig karakter i Norge at det ikke er noen som er i tvil om hva den i utgangspunktet går ut på. Parlamentarismens idé er at ansvar til enhver tid skal kunne plasseres klart, fordi det er en forutsetning for at et politisk system kan fungere godt, at man til enhver tid kan plassere ansvaret for de beslutninger som treffes, og det som iverksettes. Innvendingen mot dagens norske praktisering av parlamentarismen er at den i tiltagende grad har gjort det vanskelig å plassere ansvar. Makt og ansvar er to sider av samme sak. Det er grunn til å tro at hvis det er problemer med å plassere ansvaret, er det også problemer med å plassere makten.

Vi opplever gang etter gang i dagens Norge at tilfeldige flertall på Stortinget pålegger regjeringen å føre en annen politikk enn den regjeringen selv inviterer Stortinget til å føre. Dette er helt klart i strid med parlamentarismens idé i utgangspunktet, for så vidt som parlamentarismens idé går ut på at Stortinget suverent avgjør hvilken regjering landet til enhver tid skal ha. Det forutsetter også at dersom Stortingets flertall er grunnleggende misfornøyd med den politikk regjeringen fører, sørger Stortingets flertall for å skaffe landet en ny regjering. Da vil man etter et regjeringsskifte ha like lett for å plassere ansvaret der hvor det hører hjemme, som man hadde før regjeringsskiftet. I et system hvor stortingsflertall kan in-

struere regjeringen om å føre en annen politikk enn den regjeringen står for, vil det til sist være umulig å gjøre ansvar gjeldende. For hvem skal ansvaret gjøres gjeldende overfor? Og hvem skal gjøre ansvar gjeldende overfor en regjering som egentlig fører en politikk som den selv ikke står for? Stortingsflertallet er da ukvalifisert til å gjøre ansvar gjeldende overfor regjeringen, og regjeringen er egentlig ukvalifisert til å være den utøvende myndighet, fordi den aksepterer å føre en politikk som den mener ikke er den riktige politikk for landet.

Dette er etter mitt skjønn alvoret i situasjonen. Jeg deler den oppfatning som representanten Dahl gjorde gjeldende fra talerstolen, at den eneste sentrale utøvende politiker i dagens Norge som har forsøkt å klargjøre dette på en noenlunde sakssvarende måte, er tidligere statsminister og partileder Thorbjørn Jagland, som har påpekt at vi gjennom de siste to tiårene har sett en akselererende prosess i retning av pulverisering av ansvar, og dermed utvisking av rolleforskjellen mellom den lovgivende og den bevilgende myndighet på den ene siden og den utøvende statsmakt på den annen side.

Dette er etter mitt skjønn ikke spørsmål om en konkurranse mellom storting og regjering – hadde det bare vært så vel! Etter mitt skjønn taper både storting og regjering på at ansvarsforholdene utviskes. Det innebærer ikke at Stortingets makt reelt sett økes, men det innebærer ganske visst at regjeringens makt minskes.

Enkelte i Norge har den oppfatning at makt er et onde i seg selv som helst bør unngås, og at makt ikke skal utøves. Det er i beste fall en misforståelse. I ethvert samfunn er det nødvendig at makt utøves, simpelthen fordi det er en betingelse for at noen kan ha ansvar, og at noen kan trekkes til ansvar når det begås fundamentale feil. Hvis det ikke utøves makt på klare premisser, er heller ikke det nødvendige ansvar til stede.

Bakgrunnen for at jeg sammen med Per-Kristian Foss fremmet forslaget i forrige stortingsperiode om å innføre en oppløsningsrett på regjeringens hånd, er ikke at jeg tror at det i seg selv løser dette problemet. Men det er et lite bidrag til å normalisere Norge i forhold til det som er standarden i praktisk talt alle andre parlamentarisk styrte land. Jeg tror ikke at de som frykter for at en oppløsningsrett ville bli brukt i tide og utide, og at det ville føre til at vi får altfor hyppige valg, har noen grunn til uro. Det ville være et så nytt element i norsk statsskikk at det er liten grunn til å tro at regjeringer ville fristes over evne til å ta det i bruk. Det er heller ikke noen som helst grunn til å tro at velgerne ville honorere en regjering som lett-sindig gjorde bruk av dette virkemiddel – tvert imot. Det er all grunn til å tro det motsatte.

Så en liten merknad til det som er argumentasjonen fra Arbeiderpartiets og Fremskrittspartiets side i innstillingen, som interessant nok uttrykker en viss sympati for oppløsningsrett som institutt, men som insisterer på at det må kobles sammen med investitur for at det skal kunne være akseptabelt. Det er en tankegang som jeg for min del har vanskelig for å forstå. Tankegangen bak investitur isolert betraktet er ikke vanskelig å forstå, og det er godt mulig at det i dagens norske situasjon kan være et

virkemiddel som bør overveies seriøst. Det som derimot er meget vanskelig å skjønne, er at investitur skulle være en logisk forutsetning for å innføre oppløsningsrett, med den begrunnelse at det bare er dersom stortingsflertallet gjennom et positivt votum har stilt seg bak en regjering, at denne regjering kunne tenkes å ha autoritet nok.

Ideen bak oppløsningsretten er ikke at en regjering for å kunne gjøre bruk av et slikt virkemiddel er nødt til å ha flertallet av parlamentet bak seg. Oppløsningsretten er jo bare aktuell pr. definisjon i situasjoner hvor det er en tilspisset konflikt mellom et flertall i parlamentet og regjeringen.

Jeg har vanskelig for å forstå argumentasjonen bak denne sammenkobling av investitur og oppløsningsrett. Etter mitt skjønn taler alle erfaringer med utviklingen av den norske mindretallsparlamentarismen over de siste 15 år for den motsatte slutning. Det er nettopp i den situasjonen vi har satt oss i i Norge, med mindretallsregjeringer uten positiv tilslutning fra flertallet i parlamentet, at oppløsningsrett har mening som et virkemiddel for å skape en bedre balanse i forholdet mellom en mindretallsregjering og parlamentet. Derfor synes jeg det er litt trist at særlig Arbeiderpartiet, som så vidt jeg har forstått har noe henimot programfestet at man er tilhenger av oppløsningsrett, har låst seg fast til denne sammenkobling mellom to virkemidler som ikke logisk hører sammen i det hele tatt, og at man dermed egentlig nekter å gå inn på det som er den konkrete utfordring i den måten den norske mindretallsparlamentarismen har utviklet seg på.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 5 og 6.

(Votering, se side 2928)

Presidenten vil foreslå at sakene nr. 7 og 8 behandles under ett – og anser det for vedtatt.

S a k n r . 7

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Halvorsen om endring av Grunnloven § 59 (Innst. S. nr. 205 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:10 (1999-2000))

S a k n r . 8

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen, Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kristin Halvorsen og Lars Sponheim om endringer av Grunnloven §§ 50, 53, 57, 58, 59, 61, 62, 63 og ny § 82 (Valgordningen) (Innst. S. nr. 209 (2002-2003), jf. Dokument nr. 12:7 (1999-2000))

Kjell Engebretsen (A) (ordfører for sakene nr. 7 og 8): Det foreligger to forslag til endring av Grunnlovens bestemmelser når det gjelder valgordningen. Det ene, Dokument nr. 12:7 for 1999-2000, er et omfattende forslag som går inn på alle de vesentligste paragrafene som omhandler valgordningen, mens det andre, Dokument

nr. 12:10 for 1999-2000, innbærer en endring kun i en av paragrafene, nemlig § 59.

I dag skal vi behandle de store linjene når det gjelder valgordningen, altså endringene i Grunnloven, mens vi vil få anledning til å komme tilbake til detaljene når Stortinget senere i vår skal behandle valgloven. Likevel vil det sikkert være slik at flere av talerne i denne saken vil måtte gå inn på enkelt detaljer for å underbygge sine standpunkter når det gjelder disse grunnlovsforslagene.

Forslagene til lovendringer bygger i det alt vesentligste på de anbefalinger som foreligger fra Valgløvtvalget, og som har som mål å skape en valgordning som lettere enn i dag skal kunne tilpasses skiftningene i samfunnet, gi en mer rettferdig fordeling av mandatene mellom valgdistriktene og kanskje også bidra til et økt engasjement fra folket og til økt valgdeltakelse.

Det foreslås at antallet representanter skal økes fra i dag 165 til 169. Det betyr at vi må gjøre plass til fire nye representanter her i salen. Av disse 169 representantene skal 150 være rene distriktsmandater, mens de øvrige 19 vil være faste utjevningsmandater, i den forstand at de skal være fordelt på de 19 valgdistriktene.

Det vil være samme krav til velgeroppslutning på landsbasis for det enkelte parti som i dag for å kunne bli tildelt utjevningsmandat. Hvilket parti i hvilket distrikt som skal få utjevningsmandater, vil som i dag bli en konsekvens av matematikken. Det vil være riksvalgstyret som står for denne beregningen.

Endringene innebærer også at bestemmelsene om hvor mange mandater det enkelte valgdistrikt skal ha, flyttes ut av Grunnloven og legges inn i alminnelig lov, i valgloven. Kriteriene for fordelingen av mandatene skal imidlertid ligge i Grunnloven. Det foreslås to sett av kriterier. Det ene er innbyggertallet i valgdistriktet, og det andre er størrelsen på valgdistriktet – arealet.

Hver innbygger er foreslått vektet med tallet 1,0 og hver km² med 1,8. Ut fra den summen som da fremkommer, vil de 150 distriktsmandatene bli fordelt.

En av de mer grunnleggende debattene i forkant av denne innstillingen har vært nettopp arealfaktoren. Det er et flertall for at arealet skal telle med, og at hver km² skal vektet med 1,8, mens et betydelig mindretall ikke ønsker en slik ordning. Mindretallet – som betydelig bedre enn meg kan redegjøre for sitt syn – har som grunnholdning, så langt jeg kan forstå, at hver stemme skal telle likt, uansett hvor man befinner seg i landet.

Flertallet mener for sin del at det vil være nødvendig å sikre deler av Distrikts-Norge en rimelig representasjon i Stortinget, og har funnet at å se på arealet er den mest hensiktsmessige måten å gjøre dette på. Det kan sies mye morsomt om arealfaktoren, og det vil det ganske sikkert bli gjort i denne debatten, men det er vanskelig å finne fram til bedre metoder enn nettopp å regne inn arealet dersom man ønsker en hensiktsmessig fordeling av mandatene over hele landet. Så vel Valgløvtvalget som komiteens flertall har kommet fram til dette.

Også Regjeringen sier i sin innstilling at arealet bør telle med, men har ikke ment noe om hvilken vekt denne faktoren skal gis. Vi kan også finne arealet som grunn-

(Engebretsen)

lagsfaktor for mandatfordeling mellom distriktene i en rekke land. Selv lille Danmark har en flik av dette i sin valgordning.

Nå kan de som ikke ser hensiktsmessigheten av at areal skal telle med, henviser til Sverige, et land som vi på de fleste områder gjerne sammenlikner oss med. Sverige har ingen arealfaktor i sin valgordning. Men Sverige har heller ikke en distriktpolitikk som kan sammenliknes med vår.

Vi ønsker, og vi har behov for, en befolkning i hele Norge. Det er ikke noe pittoresk eller noe eksotisk over dette. Næringslivet, kulturlivet og landets økonomi er avhengig av en befolkning i dalstrøkene og langs vår lange kyst. Vi må ta konsekvensene av dette på en lang rekke områder, og etter vår mening også når det gjelder den politiske representasjon i Stortinget.

Når jeg snakker om flertall og mindretall i forhold til denne saken, er det korrekt ut fra de faktiske tall, men det er ikke et kvalifisert flertall, slik endringen av Grunnloven krever. En forutsetning for å kunne endre Grunnloven slik det fremkommer av innstilling i dag, er at et tilstrekkelig antall av mindretallet velger en subsidiær stemmegivning.

Etter min mening vil det være betydelig logikk i dette ettersom samtlige partier ønsker en endring av den nåværende valgordning. Det vil være et steg i rett retning for alle om flertallsinnstillingen blir vedtatt, men det vil ikke være et så langt steg som mindretallet ønsker seg. Endringen vil føre til at de valgdistriktene som i dag er underrepresentert, vil få en viss styrking på bekostning av de valgdistriktene som er betydelig overrepresentert. Det vil også bli foretatt justeringer av mandatfordelingen i forkant av hvert annet valg dersom det har vært slike endringer i bosettingsmønstrer at det gir utslag på mandatfordelingen.

La meg også få lov til å berøre et annet spørsmål i denne saken, som gjelder valgbarhet til Stortinget. Etter dagens bestemmelser kan ikke ansatte i departementene eller hoffets ansatte og pensjonister etter tjeneste ved hoffet velges til Stortinget. Et flertall i komiteen, men som i dette tilfellet blir et mindretall i salen, ser ikke rimeligheten av at ikke hoffets betjenter, dets pensjonister og tjenestemenn ved departementene skal kunne velges, og foreslår derfor grunnlovsforslag H alternativ 1 i innstillingen. Dersom dette punktet i innstillingen skulle falle, vil jeg anbefale Arbeiderpartiets stortingsgruppe å stemme for mindretallets forslag om at forslag H alternativ 4 skal bifalles.

Til slutt noen kommentarer til forslaget som fremkommer i Dokument nr. 12:10 for 1999-2000, som inviterer til å bifalle at det skal innføres en sperregrense også for distriktsmandatene. Denne grensen foreslås satt til 4 pst. på landsbasis – det er altså den samme grensen som gjelder for utjevningsmandater. Forslagsstillerens motiv er ganske åpenbart å styrke Stortingets styringsevne gjennom å gjøre det vanskelig for små partier eller lister å komme inn på Stortinget. Det er ganske sikkert riktig at jo færre partier som er representert i et parlament,

jo sterkere vil dets evne til effektivitet være. Et parlament med bare to partier vil være i den situasjonen at det ene eller det andre av dem til enhver tid har flertall i salen, og styringsevnen vil være meget stor.

Når et samfunn har utviklet et demokrati, så har nok drivkraften bak dette vært å oppnå deltakelse og medinnflytelse for alle. Og selv om en av demokratiets hjørnesteiner er at flertallet skal avgjøre, så ligger det også i en slik styreform at meninger ikke skal undertrykkes, og at ulike mindretall skal kunne øve innflytelse.

Et parlament skal ivareta hele landet og alle sider av samfunnslivet gjennom sine beslutninger. Dette betinger at parlamentet har en sammensetning som er i stand til en slik helhetlig tilnærming. Det er ikke uten grunn at landet er delt inn i valgdistrikter. Forslaget om en sperregrense på 4 pst. på landsbasis for distriktsmandatene vil kunne føre til at en kandidat som f.eks. får over 40 pst. av stemmene i sitt valgdistrikt, allikevel ikke får plass på Stortinget. Komiteen er samstemt i at dette ikke er en ønskelig utvikling, og innstiller på at forslaget ikke skal bifalles.

Det har vært en komplisert prosess å komme fram til et endelig dokument når det gjelder disse forslagene, og jeg vil takke komiteens medlemmer for et meget konstruktivt samarbeid til tross for at det på enkelte punkter var relativt stor avstand mellom oss i de primære standpunktene.

Martin Engeset (H): Gjennom dagens behandling av de foreliggende forslag om endringer i Grunnlovens bestemmelser om valgordningen vil sentrale prinsipper for vårt representative nasjonale demokrati, representert ved Stortingets sammensetning, bli fastsatt. Det er derfor en særdeles viktig sak, med et stort alvor og store konsekvenser, som vi i dag skal ta stilling til. Det er derfor trist at det ikke har blitt mer offentlig debatt om denne saken i forkant av behandlingen. Debatten ser ut til å starte opp for fullt først etter at saken i realiteten er avgjort. Det er det all grunn til å beklage.

For Høyre har det gjennom behandlingen av denne saken vært et hovedhensyn, nemlig det grunnleggende demokratiske prinsipp om én velger – én stemme, én verdi. Høyres primære forslag har hele tiden vært en avvisning av å innføre en arealfaktor. Vi har arbeidet for en valgreform som gjør at hver enkelt stemme i større grad enn i dag skal veie like mye, uavhengig av hvor i landet man bor. Vi innser imidlertid at et valgsystem vanskelig kan legge 100 pst. matematisk representativitet i forhold til befolkningen til grunn.

Det er legitimt å ta også andre hensyn. Det hensyn som vi fra Høyres side har ment er riktig å legge inn, er en sikkerhetsventil om at alle fylker skal ha en minimumsrepresentasjon på fire mandater på Stortinget. Dette synes vi er rimelig for å sikre at i det minste de to største partiene fra hvert fylke i de fleste tilfeller har en mulighet til å kunne bli representert. Derfor har vi også varslet det i merknader at vi senere hen i perioden vil komme tilbake med et grunnlovsendingsforslag som ivaretar dette på en god måte. Noe av utfordringen nå har jo vært at dette forslaget ikke ble fremmet i forrige perio-

de, og det har selvfølgelig gjort den biten litt vanskeligere. Det skulle veldig gjerne ha vært på plass allerede nå, bare så det er sagt innledningsvis.

Imidlertid må jeg si at jeg undres på om alle stortingsrepresentanter er fullt klar over og har tatt innover seg hvilket system flertallet nå er i ferd med å innføre, nemlig at det totale antallet stortingsrepresentanter skal fordeles på valgkretsene med bakgrunn i en fordelingsmetode som gir 1 poeng pr. innbygger og 1,8 poeng pr. km². Med dette innføres faktisk et helt nytt element – jeg vil si et fremmedelement – i stortingsvalglovgivningen, hvor fylkenes areal institusjonaliseres som et meget viktig kriterium for fordelingen av stortingsrepresentantene. Noen later til å tro, eller velger å tro, at dette er noe vi alltid har hatt i Norge. Det er ikke korrekt. Riktignok har vi gjennom flere årtier hatt en mandatfordeling, innskrevet i Grunnloven, som har gitt distriktsfylkene en overrepresentasjon i forhold til befolkningen. Den fordelingen har for det første vært skjønsmessig og ikke matematisk beregnet, og hensikten har vært å kompensere for avstand og ikke belønne geografisk størrelse. Det er noe annet å vedta en arealfaktor som skal gi 1,8 poeng pr. km². Det har vi altså aldri tidligere hatt som en del av vår grunnlov eller valgordning.

Jeg er i hvert fall overbevist om én ting: Dette er ikke et system som er bærekraftig. Dette er ikke et system som vil overleve på sikt. Jeg føler meg overbevist om at det folkelige presset for å endre på denne merkverdigheten når folk flest etter hvert oppdager hva Stortinget har vedtatt, blir så sterkt at endringer vil tvinge seg frem.

Med det som ser ut til å bli dagens vedtak, går vi fra et demokrati til et arealdemokrati, eller kall det gjerne «geograti». Når utgangspunktet for Valgløutvalgets arbeid var å fremme forslag til en mer rettferdig valgordning, med større samsvar mellom befolkning i hvert enkelt fylke og antall mandater på Stortinget, må jeg si at resultatet ser ut til å bli ganske originalt. At Finnmark, som i utgangspunktet er det mest overrepresenterte fylket, med i underkant av 10 000 velgere bak hver stortingsrepresentant, skal få et ekstra mandat, fra fire til fem, og gjennom det bli enda mer overrepresentert, er umulig å forklare. Jeg kan vanskelig se logikken i eller den demokratiske begrunnelsen for at et fylke som Aust-Agder med 40 pst. flere innbyggere enn Finnmark skal ha færre mandater og bli stående på fire. Forstå det, den som kan! Jeg unner Finnmarks befolkning og fylkets 48 637 km² med fantastisk flott natur, alt godt, men jeg tror at vi gjør Finnmark en bjørnetjeneste ved å innføre et valgssystem som resten av landet vil reagere negativt på. Da kan det være grunn til å legge til at denne frustrasjonen og eventuell aggresjon burde rette seg mot stortingsflertallet og ikke mot Finnmark.

Ut fra motargumentene som fremføres mot en mer rettferdig fordeling av stortingsmandatene, skulle en tro at det fortsatt var slik at det bare var mulig å nå det gamle Christiania med hest og kjerre. Det har faktisk skjedd betydelige fremskritt i Norge de siste hundre år. Dels har kommunikasjonene i form av veier, broer, tunneler, ferge- og flysamband vært gjenstand for en revolusjon i

denne perioden, og dels har teknologiske nyvinninger, som telefon, telefaks, Internett og elektronisk post, gjort at begrunnelsen for den geografiske skjevfordelingen ikke lenger kan sies å være til stede.

Det er dessuten ikke gitt at det er noen sammenheng mellom geografisk avstand og nærhet til det politiske maktsentrum. Avstanden til den politiske makten er et langt mer sammensatt spørsmål enn geografisk avstand alene. Ressurssterke grupper og interesser har stor gjennomslagskraft overfor sentrale maktorganer, helt uavhengig av geografisk plassering. Ofte kan en faktisk få inntrykk av at jo større avstanden er til Oslo, jo sterkere er gjennomslaget for særordninger. Det finnes derimot mange eksempler på at grupper med et svakt ressursgrunnlag ikke når frem, selv om de er geografisk bosatt i det sentrale østlandsområdet.

Det skal ikke underslås at de endringer som etter alt å dømme blir vedtatt i dag, også på flere områder inneholder positive elementer. Det blir for flere fylkers vedkommende tatt skritt i riktig retning når det gjelder en mer rettferdig mandatfordeling, men skrittet er altfor lite etter Høyres oppfatning. Det er positivt at antall mandater for hvert enkelt fylke tas ut av Grunnloven. Det er også positivt at det innføres et dynamisk element ved at mandatfordelingen skal justeres før annethvert stortingsvalg, men helheten har dessverre gjennom den politiske behandlingen her i huset blitt slik at vi fra Høyres side ikke kan slutte opp om flertallsinnstillingen. Spesielt er jeg ulykkelig for at det ser ut til at det ikke oppnås noe flertall for å innføre et element av personvalg også ved stortingsvalg. Jeg skulle gjerne allerede i dag holdt et flammente innlegg om det, men det får vi en egen debatt om senere. Vi får spare det innlegget til da.

Jeg vil derfor ut fra dette anbefale Høyres gruppe å stemme for forslag D alternativ 1, altså nei til arealfaktor, og jeg vil også anbefale Høyres gruppe å stemme mot forslag D alternativ 2 dersom vårt alternativ 1 faller.

Presidenten: Representanten Martin Engeset har tatt opp det forslaget han refererte til.

Carl I. Hagen (FrP): Et lands valgsystem er selvsagt av helt avgjørende betydning for hele styringssystemet. Vi ser det hos oss, hvor partiene har en veldig sterk stilling. Vi har muligheter for å ha veldig mange politiske partier representert, og også folk valgt inn på såkalte lister med underskrifter istedenfor fra et registrert politisk parti. Det har åpnet for at det kanskje er vanskelig å få stabile regjeringer med stabile flertall bak seg i parlamentet. Men jeg konstaterer at ingen likevel har fremmet forslag om dramatiske endringer i valgsystemet, f.eks. overgang til enmannskretser, som man har i mange land, hvor det stort sett automatisk etter hvert blir bare to partier. Det er det ingen som har foreslått.

Et annet forslag som kunne stabilisere situasjonen – som mange vel vil ha litt forskjellige synspunkter på avhengig av størrelse – ville være sperregrensen. Det er ingen som har fremmet forslag om å øke den verken til 5

eller 6 pst., som man har i enkelte andre land, for å sikre stabile flertallskonstellasjoner.

Det som gjøres er, etter min oppfatning, ikke noen dramatiske endringer i valgordningen. Vi har hatt en valgkommisjon som har gått igjennom dette og kommet med en del forslag, som i hvert fall delvis blir fulgt opp. Fremskrittspartiet har det prinsipielle syn at hver stemme ved stortingsvalg bør telle mest mulig likt. Det vil variere når det gjelder fordelingen av mandater i de ulike distrikter med hensyn til antall stemmeberettigede, men vårt utgangspunkt er at hver stemme skal telle mest mulig likt. Vi avviser altså på prinsipielt grunnlag forslaget om en arealfaktor. Og som saksordføreren sa, har kanskje noen av oss utenfor denne salen vært litt morsomme i denne forbindelse og sagt at det er mennesker vi representerer, det er ikke vidder, fjell, fjorder, reinsdyr eller annet. Det er menneskene som stemmer på oss, og det er dem vi representerer.

Vi har således ønsket en langt mer rettferdig ordning enn den bestående når det gjelder fordeling av mandater på de ulike fylker. Det foreligger imidlertid ingen slike forslag som har noen mulighet til å kunne få flertall. Vi har derfor hatt en drøftelse i vår stortingsgruppe og i vårt parti om vi skal bidra til at det blir en mindre urettferdig fordeling av mandater enn det er med dagens system. Vi har valgt å se det slik at med det foreliggende forslag om 1,8 pr. km² areal vil det for enkelte fremdeles bli meget skjevt. Jeg er helt enig i det Martin Engeset sier om Finnmark og Aust-Agder, men det vil for en god del fylker bli mindre urimelig, mindre urettferdig. Akershus, Oslo, Rogaland og Buskerud er fylker som har vært veldig, veldig sterkt underrepresentert. Vi har da foretatt en helhetsavveining, hvor valget har stått mellom å bidra til en ny grunnlovsbestemmelse som også flytter noe over til valgloven når det gjelder mandatene, og bidrar til at vi jevnlig hvert åttende år automatisk får en gjennomgang av mandatfordelingen basert på eventuelle endringer i bosettingsmønsteret, og et system som helhetsmessig er mindre urimelig overfor mange fylker enn det nåværende er. Vi har kommet til at når det holdes opp mot det eksisterende systemet, er det en overvekt av positive elementer i det nye i forhold til det gamle. Det er selvsagt helt skjevt særlig når det gjelder Finnmark, og også overfor Akershus og Oslo. Men det blir å velge mellom det som er helt ille, og det som er litt mindre ille. Derfor har vi kommet til at vi vil stemme for endringen av Grunnloven, slik at vi får et nytt system, selv om det, sett med våre øyne, altså ikke er perfekt. Men det er et skritt i riktig retning.

Siri Hall Arnøy (SV): Det er nok kanskje de som vil se det som en skjebnens ironi at den muligens geografisk skjevst sammensatte komiteen i dette stortinget er den som har valgordningen til behandling.

Det er to hovedhensyn en demokratisk valgordning skal ivareta. Det er den geografiske representativiteten, men det er også den politiske representativiteten.

Jeg vil begynne med den politiske representativiteten, fordi det etter mitt skjønn er viktig med en god represen-

tativitet mellom fylkene, men det er også svært viktig med en god representativitet mellom partiene. Dersom et parti faller akkurat under en sperregrense som er satt for høyt, og det fører til at mange stemmer på det partiet blir fullstendig bortkastet, kan det være et vel så stort demokratisk problem som det at man har en skjevfordeling geografisk. Jeg mener at et veldig viktig element i den nye ordningen vi nå får vedtatt, er det at man øker antall utjevningsmandater. SV skulle også gjerne sett at man senket sperregrensen noe – til 3 pst. Vi mener at dagens sperregrense er unødig høy i forhold til den balansen man vil måtte finne mellom styringsdyktighet og politisk representativitet. Jeg vil i den sammenheng ta opp det mindretallsforslaget som innebærer støtte til F alternativ 3 istedenfor alternativ 1.

Det har blitt påpekt at avstand til makten er mer komplisert enn kun et spørsmål om geografisk avstand og areal. Det er et synspunkt som jeg vil slutte meg til. Jeg tilhører en tradisjon som absolutt ser at for eksempel eien- dom, pengemakt og andre elementer kan være vel så sentrale i forhold til avstand til makt som geografisk avstand alene, og at det slett ikke er gitt at interessenetsetningene automatisk går langs fylkesgrensene. Men samtidig er det altså slik at det i det hele tatt å ha en representant å stille til ansvar kan være et vesentlig element i forhold til muligheten for kontroll nedenfra med de representantene som velges inn på Stortinget.

Fra saksordfører ble det bl.a. vist til Sverige som et eksempel på et land som hadde valgt en annen løsning enn oss. I Sverige har man valgt en løsning som innebærer at parlamentet må være omtrent tre ganger så stort som vårt for at den minste valgkretsen ikke skal få for få mandater. Jeg tror at med den flerpartiordningen vi har, er det mer hensiktsmessig å godta en viss overrepresentasjon fra distriktsfylkene, samtidig som dette kompenseres med at man har en god politisk utjevning.

Det har vært påpekt at Finnmarks økte representasjon kanskje er denne modellens skjønnehetsfeil, eller akilleshæl, litt avhengig av hvilken side man står på. Og det kan godt hende at det kan være riktig å diskutere både en modell med minst fire representanter, som hele komiteen slutter seg til, og en eventuell mulig begrensning av hvor mange poeng man maksimalt skal kunne få for areal før fristen for å fremme et grunnlovsforslag går ut. I dag foreligger det altså ikke noen slike forslag.

Fra SVs side er vi opptatt av at de store overskriftene her er at man får en valgordning der man innfører et element av dynamikk som er vesentlig for folkelig forståelse for valgordningen, der man bevarer en type distriktsutjevning, som vi ser er riktig, samtidig som man sikrer bedre politisk representativitet, noe som etter min mening er en minst like viktig indikator på om en valgordning er demokratisk som geografisk representativitet. Alt i alt mener vi derfor at man nå har kommet et godt skritt på vei i retning av en valgordning som det norske demokratiet kan være stolt av.

Presidenten: Representanten Siri Hall Arnøy har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Modulf Aukan (KrF): Det er ikkje ofte Stortinget vedtek store endringar i valordninga. Endringane må ha eit grunnlovsfleirtal bak seg, og det er vanskeleg å få til endringar som ikkje har brei støtte. Det er slik det skal vera. Det skal ikkje vera for fort gjort å endra valordninga vår. Derfor har da også ein samla komite slått fast at prinsippa for valordninga framleis skal liggja i Grunnlova.

Det som har fått størst merksemd i prosessen denne gongen, er forslaga til mandatfordeling mellom fylka. Her er det nødvendigvis slik at nokre fylke vil vinna, medan andre vil tapa. Debatten har vist at vi her har behandla to spørsmål samtidig.

For det første har det skjedd til dels ganske store endringar i folketalet i ein del fylke. Særleg har det vore stor vokster i folketalet i Oslo, Akershus, Buskerud og Rogaland, men også i Vest-Agder og Østfold. Med tida har det dermed vorte slik at det står fleire røyster bak kvar stortingsrepresentant frå desse fylka samanlikna med tilhøva da den mandatfordelinga vi har i dag, vart laga.

For det andre har det vore ein debatt om om vi skal ta bort eller redusera distriktstillegget eller arealtilskotet som vi har hatt i den norske valordninga sidan 1800-talet.

Forslaget frå fleirtalet i komiteen, som tilrår alternativ 2 til ny § 57, inneber at vi bringar valordninga à jour med den fordelinga av folketalet vi har i dag, men at vi ikkje gjer andre store endringar samtidig, slik alternativ 1 ville innebera.

Ordninga med at det vert lagt vekt på geografiske og regionalpolitiske forhold ved fordelinga av mandat mellom valdistrikta, er som nemnt ikkje ny. Og ordninga, slik ho er foreslått, er tilpassa tradisjonelle konfliktliner i Noreg. Vi vil framleis ha det slik at eit fylke med låg folketettleik skal koma godt til orde på Stortinget. Og vi skal ha det slik at alle partia skal ha ein sjanse til å verta representerte, også frå mindre folkerike delar av landet.

Den konkrete arealfaktoren, 1,8, er det beste tilgjengelege forsøket på å få sett denne ordninga vi har hatt, inn i ein matematisk formel. Men her vil eg gjerne understreka at det ikkje er arealet i seg sjølv som er det sentrale. Poenget er at areal fangar opp relevante distriktsomsyn på ein måte som det har vore brei tilslutning til ved tidlegare valordningsreformer. Dette har ikkje med «revar og bjørnar» å gjera, men at valordninga på ein klok måte skal spegla dei aktuelle konfliktlinene i samfunnet vårt. Påstanden om at dette skulle vera noko særnorsk og rart, er dessutan heilt galen:

- Danmark har ei ordning med arealfaktor.
- Storbritannia gjev ekstra representasjon til Skottland og Wales, og til øyar og andre naturlege fellesskap.
- Canada er eit anna døme på det same. Her er det overrepresentasjon for m.a. Newfoundland, Prince Edward Island og Nova Scotia og dei ulike nordområda.
- USA gjev alle delstatane lik representasjon i Senatet, anten det står 1 million eller 40 millionar personar bak senatoren. Hovudstaden er ikkje representert i det heile i Kongressen. Og ved presidentvala i USA tel røystene i dei minste delstatane, som Wyoming og

Vermont, om lag tre gonger så mykje som røystene i dei store statane, som New York og California.

- I Frankrike, som eg merka meg byrådsleiaren i Oslo har vist til i den offentlege debatten, der er det fleirtalsval i einmannskrinsar. Og talet på veljarar i valkrinsane varierer frå mindre enn 50 000 til nesten 100 000. Og det ser ut til at det er grisgrendte strok og visse delar i og omkring sjølve Paris som er overrepresenterte.

Lista kan gjerast lengre. Eg kan nemna Sveits, Tyskland og Russland som døme.

Andre samfunn, der andre konfliktliner er meir aktuelle, t.d. på område som religion eller etnisk tilknytning, har valordningar som sikrar at desse kjem til uttrykk i den lovgjevande forsamling. Ei ordning der valdistrikta er trekte tilfeldig inn, etter ein rein matematisk modell, vil mista noko essensielt: Identitetsbandet mellom valdistriktet og representanten.

Ei side som har vorte trekt fram som spesiell med den nye valordninga, er at Finnmark får ein ekstra representant og såleis vert overrepresentert i større grad enn i dag. Eg trur vi skal innrømme at dette er ein utilsikta effekt av ein utrekningsmåte som fungerer bra for dei 18 andre valdistrikta. Kan henda ville det òg vera rett om lova sette eit tak på kor stor vekt arealet skal ha, men det kan vi koma tilbake til i neste periode.

Det andre store grepet som er teke i samband med den nye valordninga, er at talet på utjanningsmandat aukar til 19. Dette vil gjera at samansetninga av Stortinget i større grad enn i dag vil spegla den oppslutninga partia har på landsbasis. Ideelt sett ville vi gjerne ha sperregrensa ned til 3 pst., men det viktige er at talet på utjanningsmandat aukar.

Det vert altså ikkje slik at det vil løna seg for eit parti å satsa på såkalla billege mandat i små fylke. Dersom «feil» parti får mandat i distrikta, i høve til partiopplutning i heile landet, vert dette retta opp gjennom utjanningsordninga.

Den nye valordninga vil altså vera eit stort steg i retning av ei matematisk rettferdig valordning, slik at parti-røystene skal telja likt, same kor i landet dei vert innleverte. Ordninga for kva parti som får utjanningsmandat, vert ikkje endra, men talet på utjanningsmandat aukar.

Det nye er måten å finna ut kva for fylke dei ulike partia skal henta sine utjanningsmandat frå. Den nye ordninga er eit sinnrikt uttenkt system, der det relative talet på unytta røyster skal vera avgjerande. Det kan bli spanande og lange valnetter for dei som håpar på å koma inn på eit utjanningsmandat, men det er ein pris vi gjerne vil betala for å få til eit system som er rettferdig, både fylka imellom og partia imellom.

I media har det dei siste dagane kome fram påstandar om at parti kan få mandat til Stortinget med heilt ned mot 600 røyster. Dette er faktisk ikkje korrekt! Det er her tale om utjanningsmandat. For at eit parti skal kunna få utjanningsmandat, må partiet ha mange røyster bak seg på landsbasis. Bak kvart utjanningsmandat er det mange røyster frå heile landet – ikkje berre røystene i det fylket representantane vert valde inn frå. Desse mandata går til

partia med flest unytta røyster, så påstanden om at desse mandata er «billige», er feil. Det er det motsette som faktisk er tilfellet.

Det er semje i komiteen om at høgsterettsdommarar ikkje bør kunna veljast til Stortinget, og grunngevinga for dette skulle vera klår. Samtidig er det ikkje semje når det gjeld om departementstilsette som ikkje er embetsmenn, bør kunna møta på Stortinget. Eg ser ikkje nokon grunn til å endra det prinsippet vi har her, og har problem med å forstå kva for grunnar Arbeidarpartiet og SV har for at dei vil endra på dette. Særleg vil eg peika på at framlegget frå Arbeidarpartiet og SV vil kunna føra til at ein som er tilsett i eit departement, vert vald til varerepresentant. Slik eg ser det, vil ein situasjon der ein person vekslar mellom å møta i Stortinget og å arbeida i eit departement, ikkje vera heilt haldbar, særleg ikkje dersom statsråden er frå eit anna parti. Han eller ho det gjeld, vil kunna få intern informasjon både i partigruppa si på Stortinget og i departementet. Det vil i praksis verta umogleg å skilja dette frå kvarandre. Eg vil derfor sterkt frårå framlegget frå Arbeidarpartiet og SV, dvs. framlegg H, alternativ 1.

Så til ei røysteforklaring. Når det gjeld framlegg H, har eit fleirtal i salen, Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti, varsla at dei vil røysta mot innstillinga. Desse partia vil røysta for mindretallsframlegget, alternativ 4. Fordi mindretallsframlegget, alternativ 4, både må reknast som det minst vidtgåande framlegget, og fordi dette alternativet har flest røyster bak seg i salen, vil eg be presidenten om at det vert votert separat over dette punktet i innstillinga, altså alternativ 1, før det vert votert over alternativ 4. Eg vil òg oppmoda representantane frå Arbeidarpartiet og SV – eg kan iallfall ønskja meg det – om å røysta subsidiært for alternativ 4.

Vidare vil Kristeleg Folkeparti saman med SV røysta for framlegg F, alternativ 3, som representanten Hall Arnøy har gjort greie for. Men på dette punktet vil Kristeleg Folkeparti røysta subsidiært for innstillinga, alternativ 1.

På dei andre punkta står Kristeleg Folkeparti bak innstillinga.

Odd Roger Enoksen (Sp): Senterpartiet er ikke representert i komiteen, og jeg vil både gi uttrykk for vår holdning til disse forslagene og gi en stemmeforklaring.

Det er med grunnlag i arbeidet til en bredt sammensatt valgkomisjon at vi nå skal ta stilling til de grunnlovsforslagene som foreligger til behandling. Det er et omfattende arbeid som er lagt ned, og som ligger til grunn for de beslutninger som skal tas i dag.

Hva som er en rettferdig mandatfordeling mellom de ulike valgdistrikter, vil selvsagt avhenge av øyet som ser. Jeg tror at verken Stortinget eller et eneste parlament rundt omkring i verden med hånden på hjertet kan si at man har mulighet til å ha en helt objektiv holdning til hva som er rettferdig. Vår oppgave er å finne fram til en sammensetning av Stortinget med hensyn til representasjon som av flest mulig oppleves som rettferdig.

Senterpartiet har som primærstandpunkt at ingen fylker burde miste distriktsmandater, og at Distrikts-Norge bør sikres en overrepresentasjon i Stortinget. Det er også lagt fram forslag i tråd med dette i valgkomisjonens innstilling. En overrepresentasjon for distriktene er imidlertid ikke til hinder for at det foretas en nødvendig justering av mandatfordelingen fylkene imellom, slik at urimelige utslag som følge av befolkningsutviklingen, kan motvirkes. Det er fullt mulig å kombinere de to tingene.

Senterpartiet har valgt ikke å fremme det forslaget som vi primært stod på i valgkomisjonens innstilling, men velger å støtte forslag D, alternativ 2, altså et forslag som innebærer at det også skal legges til grunn en arealfaktor på 1,8. Vi mener at dette et godt stykke på vei ivaretar de hensyn som Senterpartiet ønsket å ivareta, en viss overrepresentasjon for distriktene og en nødvendig fleksibilitet i forhold til befolkningsutvikling.

Senterpartiet vil også støtte mindretallsforslaget om å senke sperregrensen til 3 pst. Vi mener dette vil gi en betydelig bedre partimessig proporsjonalitet. Det dette dreier seg om, er hvor mange velgere man mener skal kunne være uten representasjon på Stortinget. Senterpartiet mener den grensen bør være lavest mulig.

Debatten omkring bruk av en arealfaktor er den debatten som har vært mest intens i forhold til de saker som vi har til behandling i dag. Det er selvsagt riktig at vi som stortingsrepresentanter representerer mennesker. Men vi representerer ikke bare mennesker. Vi representerer også menneskenes livsgrunnlag, deres muligheter til å skaffe seg arbeid og utkomme og ikke minst deres eiendomsrettigheter. Dette innebærer altså at vi som stortingsrepresentanter er nødt til å forholde oss til vedtak om naturinngrep som legger begrensninger på mulighet til utfoldelse, vi behandler verneplaner, og vi behandler kraftutbygging – for å ta noen eksempler. Det innebærer at vi i veldig mange saker tar beslutninger på områder som innebærer inngrep i områder med lavt befolkningsgrunnlag og store arealer. Menneskene som bor i disse områdene, har selvsagt ikke bare krav på å være representert på Stortinget, men de har også krav på oppmerksomhet fra dem som er valgt inn.

Bare for å ta et lite eksempel: Jeg kommer selv fra et fylke som har 45 kommuner. Noen mener at det er for mange kommuner, men bosettingsmønsteret vil stort sett være det samme enten det er 45 kommuner eller det er noen færre. Det er 800 km fra sør til nord i fylket. Det er kommuner som har bosetting på langt over ti øyer. Vi har en kommune, Hattfjelldal, som med sine 1 600 innbyggere har et areal som er betydelig større enn Vestfold fylke. Jeg tror de som har gjort noen få forsøk på å reise i Nordland fylke, vet hva slags utfordringer det innebærer i forhold til å kunne ivareta interessene til innbyggerne der. Det er altså ikke bare et spørsmål om avstand til maktapparat. Det er et spørsmål om kostnader, det er et spørsmål om de områder som disse menneskene bor i, og som det er nødvendig for oss som folkevalgte å besøke.

Senterpartiet vil derfor stemme som følger: Vi vil støtte forslag A og C. Vi vil støtte forslag D, alternativ 2. Vi vil støtte forslag E. Vi stemmer også for mindretalls-

forslag 3 fra SV og Kristelig Folkeparti, om å senke sperregrensen til 3 pst., med subsidiaer støtte til forslag F, alternativ 1, om å beholde sperregrensen som i dag, slik flertallet ønsker. Vi vil også stemme for forslagene G, H, alternativ 1, som innebærer at det er en avgrensning til embetsmenn i forhold til hvem som kan være valgbar til Stortinget. Og vi vil støtte forslag I.

Martin Kolberg (A): Når nå Stortinget senere i dag skal vedta nye grunnlovsbestemmelser om valg til Stortinget, og vedtaket blir slik som innstillingen lyder, vil jeg si at det norske demokratiet vil bli styrket. De nye bestemmelsene vil bidra til at vi i Norge får en lov om valg til nasjonalforsamlingen som på en mer betydelig måte enn nå, ivaretar de viktigste elementene i de krav som bør stilles til en ny valglov. Mandatene til Stortinget blir ikke lenger bestemt ut fra en rent politisk vurdering, slik som tilfellet er i dag. De folkerike områdene blir bedre representert, det opprettes større likhet i vekten av hver enkelt stemme, og det er også meget viktig. Det tredje er at det samtidig, som det på en rimelig måte og med rimelig vekt tas hensyn til at de områdene av vårt langstrakte land som ligger langt fra Oslo, også blir rimelig representert.

Den nye valgloven vil også være progressiv, som det allerede er påpekt i debatten. Det vil med bestemmelsen om justering av fordeling av mandatene ved hvert annet valg, på en behørig måte bli tatt hensyn til bevegelsene i det norske bosettingsmønsteret, noe dagens lov overhodet ikke tar hensyn til. Det har vært en stor svakhet. Dette blir det nå ryddet opp i. Valgordningen vil få en fleksibilitet den før har manglet. At forslaget tar hensyn til både folketall og areal i fordelingen av stortingsmandater på de enkelte valgdistrikter, har ført til dels sterke reaksjoner fra enkelte hold. Det hevdes at vi er i ferd med å innføre et nytt demokratisk fremmedelement i vår valgordning. Det ble også sagt av en av representantene her i debatten at fjorder og fjell blir representert, og ikke velgerne på samme måte. Dette er rett og slett feil.

Jeg skal anføre fire argumenter. For det første er det et gjennomgående prinsipp i de fleste demokratiske valgordninger at representasjon ikke bare omfatter enkeltborgere og grupper, men også geografiske områder. Dette har særlig vært tilfellet i Norge. Det har i vårt land alltid vært bred enighet om at representasjon til Stortinget ikke bare skal gjelde befolkningen, men også det som kan kalles for territoriet. Det er politisk viktig og av stor betydning for den demokratiske forståelsen av valgordningen at den avspeiler hensynet til balansen mellom landsdelene sammen med mest mulig tallmessig rettferdighet. Det har ikke før nå vært gjort forsøk på å utvikle en eksakt formel for vekten av territorium sammenlignet med folketall. Men de kompromisser som ble oppnådd i Stortinget før, var åpenbart resultater av oppfatninger om behovet for å balansere disse to kriteriene mot hverandre. Valgdistriktenes inndeling og størrelse er på sin side avgjørende både for graden av samsvar mellom stemmer og mandater totalt sett og mellom de enkelte valgdistrikter.

Det finnes mange eksempler på at det ikke er fullstendig samsvar mellom folketall og antallet mandater i valgdistriktene. Et nærliggende eksempel er, som det ble nevnt tidligere i debatten her, Danmark, som er et lite og slik sett helt oversiktig land sammenlignet med vårt land, med vår geografi og vår politiske geografi. Der fordeles mandatene etter et veid folketall – en sum av folketall, antallet stemmeberettigede, og av areal. Det er i Danmark, med en så oversiktig geografi som Danmark egentlig har. En av de andre representantene her nevnte også en rekke andre land, og at man egentlig kan nevne de aller fleste land når man snakker om valgordning og bruk av territorium og geografisk areal som en faktor i utviklingen av valgordningene til de representative nasjonalforsamlingene. Det er derfor absolutt ikke riktig at vi nå i dag vedtar en valgordning som bryter med sentraldemokratiske prinsipper og praksis i andre land. Det er tvert imot slik at vi nå kommer mer på linje med alle andre land.

For det andre: Jeg vil understreke at det ikke er areal som sådant man tar hensyn til. Deler av debatten bærer preg av det at her gir man areal en form for stemmerett. Det er ikke tilfellet. Bruken av areal i det forslaget som foreligger her i Stortinget i dag, og som gjelder for alle andre land, som vi nå har dokumentert behørig, er tatt med for å skape en faktor for å trekke inn relevante distriktsmessige og bosettingsmessige hensyn på en systematisk måte, i tillegg til folketallet. Det er grunnen til at man legger inn areal som en faktor. Svakheten med dagens lov er ikke minst at en distriktsmessig kompensasjon slår så tilfeldig ut.

Hvis vi ser på dagens stortingsvalglov, hvor man har tatt hensyn til dette på en rimelig måte, men gjort en politisk vurdering og ikke hatt en fast faktor å holde seg til, har vi f.eks. den situasjonen som også har vært påpekt her, at Nordland får tre flere mandater enn folketallet tilsier, mens Rogaland får tre færre enn hva folketallet tilsier. Det er situasjonen i dag, mens vi med den nye ordningen etablerer et nytt system med en fast faktor som vil kunne være en riktig faktor med tanke på hvordan dette skal utvikle seg i tiden framover, når vi hvert åttende år kan justere dette opp mot folketallet. Det er den riktige måten å se det på.

For det tredje: Jeg minner om at det ikke er tilfeldig at vi nettopp i Norge har hatt en viss kompensasjon for valgdistrikter som ligger såkalt langt fra hovedstaden. Vårt lands utstrekning og store avstander har ikke bare skapt det som kalles for kommunikasjonsmessige utfordringer og problemer. Jeg tror det var representanten for Høyre som tidligere sa at det er jo ikke slik nå at dette gjelder hest og kjerre til Kristiania. Nei, selvfølgelig er det ikke det. Kommunikasjonsutfordringen er i og for seg ikke så stor, men det som det er viktig at Stortinget fundamentalt tar hensyn til, er at avstander og noe forskjellig politisk, kulturell og sosial tradisjon i vårt langstrakte land har vært opphav til viktige politiske konfliktlinjer i Norge. I vår tid vet vi at disse konfliktlinjene gradvis blir svakere, men de er der fortsatt, og de vil være der i lang tid framover. Her er jeg glad for at det flertallet som nå

etableres, har respekt for det på en slik måte at vi får en konstitusjon på dette punktet som bidrar til å holde landet sammen, og at vi har en valglov som dermed tar hensyn til det. Derfor er dette i sum et meget godt forslag til en ny valglov.

André Dahl (H): Jeg vil benytte anledningen til først å takke saksordføreren for den jobben han har gjort. Det har ikke vært noen lett oppgave når alle har hatt ulike agendaer og har sittet med hver sin lommekalkulator på hvert sitt kontor, men han har i hvert fall gjort en seriøs, skikkelig jobb, selv om vi er uenig i en del standpunkter her.

To spørsmål har stått sentralt i komiteens behandling av valgsystemet. Det ene behandler vi formelt her i dag, og det dreier seg i bunn og grunn om hvorvidt vi fortsatt skal akseptere at velgere i fylker hvor det bor mange mennesker, skal telle mindre enn velgere som bor i områder hvor det er opptil flere dusin steinkast bort til naboen.

Det andre spørsmålet behandles først senere, men det har vært en viktig del av en mulig forhandlingspakke når det gjelder å respektere at velgerne kan ha andre og sannsynligvis også ofte mer representative formeninger om kandidater enn partienes nominasjonskomiteer har.

For Høyre er de prinsipielle standpunktene til begge disse spørsmålene klare. For det første ser vi det som helt naturlig at man tar inn over seg at verden har forandret seg, og at utviklingen i forhold til både telefon, Internett, opptil flere flyavganger daglig og tross alt bedre veier de siste tiårene gjør at det ikke nødvendigvis er veldig vanskelig for de delene av landet som ikke ligger og snuser på Sinsenkrysset, å gjøre seg gjeldende.

Når det gjelder den geografiske fordelingen blant stortingsrepresentantene, er vi av den klare oppfatning at det må være antallet velgere i et fylke som avgjør antallet representanter dette fylket skal ha, og ikke antallet kvadratkilometer med – med respekt å melde – busker, kratt og vilt. Jeg tror folk flest har store problemer med å forstå at antall kilometer i lengde med ur og antall kilometer i bredde med fjell skal gis demokratiske rettigheter. Når dette senere etter all sannsynlighet kombineres med at et flertall heller ikke tør å gi velgerne mulighet til å påvirke personsammensettingen i Stortinget, slik det gjøres ved alle andre valg, avtegner det seg et dårlig bilde. Jeg skal ikke nå spekulere i motivene for hvorfor Arbeiderpartiet, SV og folkeavstemmingenes store forkjemper, Fremskrittspartiet, gjør nettopp dette, da vi formelt sett behandler saken om personvalg senere, men det må være lov å stille spørsmålet og undres på hvorfor Fremskrittspartiet synes det er viktigere å hindre personvalg enn å sikre at hver enkelt velger måles uten bruk av tommestokk. Denne kombinasjonen av udemokrati gjør at det hadde vært fristende å stemme mot hele valgloven når den kommer senere, men det vil vi antakeligvis ikke gjøre.

Jeg skal heller ikke foregripe behandlingen av Riksrevisjonens nye undersøkelse om inntektssystemet for kommunene, men jeg er redd for at vedtakelsen av en arealfaktor nærmest er en garanti for at de negative funnene i denne undersøkelsen ikke blir avhjulpet. Under

merkelappen regionalpolitiske hensyn, som jo er viktig, har ikke inntektsforskjellene mellom kommunene blitt mindre, inntektsutjevningen ivaretar ikke større kommuners behov, og tildelingen av skjønnstilskuddene synes å følge prinsippet om at den som har fra før, skal få enda mer. Det er et perspektiv å ta med når man skal vurdere om man skal stemme for eller imot.

Det var nevnt av representanten Kolberg her at man har tradisjonelle konfliktlinjer som er i ferd med å bli svakere, men jeg tror denne arealfaktoren er med på å skjerpe disse tidligere og tradisjonelle konfliktlinjer, fordi folk som bor i tettbebygde strøk og fylker, rett og slett ikke vil akseptere at Stortinget vedtar dette.

Saksordføreren var inne på at demokratiet har minst en todelt kjerne. Med respekt for at flertallet har et annet syn i denne saken, består denne kjernen for det første i at flertallet kan vedta nesten alt det vil, og mindretallet må respektere det. Det andre består i at flertallet må ta tilbørlig hensyn til mindretallet og ikke overkjøre det. Fremskrittspartiet skriver i sine særmerknader at en arealfaktor kombinert med jevnlig revisjon av befolkningstallene er et skritt i riktig retning. Jeg skal innrømme at også Høyre har tenkt i de baner og var villig til å komme med visse innrømmelser hvis vi fikk på plass et personvalg-system. Men det har blitt stadig mer klart for oss at denne arealfaktoren har en mengde mulige negative drawback som stiller store krav til dem som eventuelt prøver å utlede en arealfaktor av dette demokratiprinsippet og kjernen i dette. Utgangspunktet, hensynet til mindretallet, blir nærmest snudd på hodet og blir i bokstavelig forstand det motsatte av millimeterrettferdighet i den vanlige forståelsen av begrepet.

Dagbladet hadde egentlig et ganske bra poeng på lederplass i går da avisen spurte om «reformen egentlig bringer demokratiet videre» og gav et ganske dekkende svar, nemlig at man frykter «at reformen tildekker mer enn den opplyser skjevhetene» i demokratiet. Når Dagbladet også skriver at reformen først og fremst angår den politiske eliten, er det rene ord for pengene og gir et dekkende uttrykk for hva noen og hver kan føle om den småskalareformen som flertallet legger opp til her i dag, og når vi senere skal behandle spørsmålet om å gi folk i det minste et minimum av reell anledning til å påvirke hvem de skal sende inn i denne salen ved å innføre personvalg.

Det mest artige for fremtiden blir bokstavelig talt å svare på spørsmålet: Hvor langt var du fra å komme inn på Stortinget, da? Da må man være ærlig og svare at man var et par-tre kilometer i lengde fra og et par-tre kilometer i bredde fra. Men luften er fortsatt for alle. Vi beregner ikke volum – ennå!

Til representanten Kolberg: Jeg skjønner at det har vært interessant å sitte i Valglovutvalget. Det er vel noen andre i denne sal som også har vært medlem av Valglovutvalget. Det har kanskje medført noe ulik pressdekning. Men resultatet viser først og fremst at denne reformen er skapt av og for valgforskere og andre mer eller mindre spesielt interesserte, ikke nødvendigvis velgere.

Ellers var det interessant å høre representanten Enoksen her i sted. Jeg visste at Senterpartiet var et grunnlovs-

konservativt parti, men jeg synes påpekingen av at vi ikke bare skal representere og velge på vegne av folk, men også på vegne av deres livsgrunnlag og eiendomsrett var ganske interessant. Det er en ganske artig link til de valgbarhetsreglene vi hadde før 1814, hvor inntekt, formue og eiendomsrett var blant de bestanddelene man la vekt på.

Heidi Larssen (H): Dagens valgordning er udemokratisk, da folkerike fylker er underrepresentert og mennesker teller ulikt. Det blir dessverre ikke mye bedre med forslaget til innføring av arealfaktor. Fremdeles vil det være slik at hvis jeg hadde blitt boende i Finnmark, hvor jeg vokste opp, ville stemmen min telt dobbelt så mye som den nå gjør i Oslo. Fordi jeg altså har valgt å bo og stemme i Oslo, har jeg mistet halvparten av min innflytelse på sammenstillingen av Stortinget. Dette er sortering av mennesker – en sortering som både Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti tar sterk avstand fra i andre sammenhenger. Nå er det altså helt greit.

Hva slags argumenter brukes for å legitimere denne sorteringen? Jo, ett er at tynt befolkede områder må kompenseres for avstand til hovedstaden og makten – altså geografisk avstand. Men det er kanskje en annen avstand som betyr noe mer. Kolberg var så vidt inne på det. Det er f.eks. antakelig større avstand fra den uføretrygdede innvandreren i Gamle Oslo enn det er fra direktøren i Hammerfest. Istedenfor lyng, mose og fjell burde man heller ha foreslått sosialdemokratiske kriterier, hvis det var denne avstandsfaktoren man var ute etter å rette opp.

Et annet argument for arealfaktoren er at store fylker må kompenseres fordi det er så stort areal stortingsrepresentantene skal rekke over, underforstått at de får det for travelt, og det bør være flere å dele det på. Representanten Enoksen fra Nordland var inne på dette. Nå skal altså valgordningen til Stortinget brukes i stortingsrepresentantenes arbeidsmiljøkamp! Noen ville kunne hevde at dette er maktmisbruk.

Et tredje argument er at innføring av arealfaktor er den beste måte å sørge for politisk representasjon over hele landet på. Jeg er enig med saksordføreren i at hele landet bør være fornuftig representert. Derfor har da også Høyre gått inn for en minimumsrepresentasjon i hvert fylke som sørger for det, og som sørger for en viss overrepresentasjon. Men det får da være grenser for overrepresentasjon og grenser for distriktpolitikk! At areal skal telle nesten dobbelt så mye som mennesker, er egentlig ganske bisart.

Et fjerde argument, som flere talere har fremført, er at omtrent alle andre land har ordninger som gir skjev mandatfordeling. Akkurat som om det skulle være et godt argument at fordi andre land har udemokratiske ordninger, skal vi også fortsette med det. Det kan bli mye moro av slik argumentasjon!

Det kan virke som om det vil være problematisk å få en rettferdig valgordning, da det kan føre til en annen og kanskje mindre representasjon fra enkelte partier. Disse vil kunne ha egeninteresse i å ha en skjev representasjon. Men heller enn å stemme for en mikroskopisk bedre løs-

ning med arealfaktor nå, som sannsynligvis vil bli stående lenge, håper jeg at rettferdighetene vil bli så synlige at det raskt kan bli tilstrekkelig flertall for en rettferdig valgordning hvor stemmer telles og ikke veies.

Anne Berit Andersen hadde her overtatt presidentplassen.

Inge Lønning (H): Valgordningsreformer skjer regelmessig etter prinsippet tenk på et tall, eventuelt tenk på mange tall. Det forklarer vel også hvorfor det er vanskelig å se for seg en tankeoperasjon som leder fra premisser til konklusjon. Derimot er det relativt lett å gjennomskue en sammenheng som leder fra konklusjon til premisser. Har man en konklusjon, finner man alltid premisser.

Jeg må bekjenne at jeg er av dem som har svært store problemer med å skjønne hvor man har unnfanget ideen om kvadratmeter som grunnlag for en valgordning. Det er svært vanskelig å skjønne at det skulle være en oppdatert variant av den tankegang som lå til grunn for den såkalte bondeparagrafen i sin tid, eller at det på en rimelig måte skulle ivareta hensynet til behovet for minimumsrepresentasjon fra de deler av landet som har usedvanlig liten folketetthet. Hensynene bak er meget enkle å forstå, og de er relevante. Virkemidlene er med respekt å melde ubegripelige.

Nå behøvde man ikke bekymre seg så veldig mye om det dersom det var grunn til å regne med at slike kriterier lot seg avskaffe når de først var innført. All erfaring tilsier at det er noe nær umulig. Har man først introdusert et slikt fremmedelement, vil det i løpet av meget kort tid bli oppfattet som noe annet enn et fremmedelement, og det vil bli meget, meget vanskelig å kvitte seg med det.

Hvis man anlegger et litt mer overordnet, langsiktig perspektiv på det norske valgsystem til Stortinget, må jeg for det første si at de fleste argumenter taler for å gå i motsatt retning av det å utvide antall representanter i denne sal fra 165 til 169, eller eventuelt et annet tall. De aller fleste hensyn taler for at Stortingets funksjonsdyktighet ville øke hvis man reduserte antall representanter istedenfor å øke det. Nå er det jo heller ikke noen annen begrunnelse for forslaget om økning enn at det skal gjøre det lettere å få til en forandring av det relative styrkeforhold mellom fylkene. Men hvis man hver eneste gang man finner det nødvendig å forandre valgloven for å få til en rimelig og rettferdig oppdatering i forhold til folketall og folkeforflytninger, skal øke antall representanter i denne sal for å få kabalen til å gå opp og gjøre det mer smertefritt – ja da er vi på lang sikt i en ganske ulykkelig situasjon. Det grunnleggende spørsmål burde jo være hva Stortingets funksjon er best tjent med, og deretter, når man hadde blitt enige om det, å finne ut av hvorledes fordelingen av mandater mellom fylkene bør være.

La meg føye til at jeg også har svære problemer med å forstå tankegangen bak den fullstendige avvisning av velgerinnflytelse på personsammensetningen av Stortinget. Det er for meg meget vanskelig å se hvorfor de argumentene som i kommunal sammenheng taler sterkt for

velgerinnflytelse på personsammensetningen, og som taler for at det ikke er rimelig å overlate til partiorganisasjonene å håndplukke de personer som skal representere velgerne uten at velgerne selv har innflytelse på det – hvorfor disse argumentene, når man løfter det opp på stortingsnivå, skulle tale i motsatt retning. Alt må jo tale for at ut fra ideen om representative politiske beslutningsorganer må de argumenter som har gyldighet på det ene nivå, automatisk også ha gyldighet på det annet nivå. De forslag som foreligger om en velgerinnflytelse på personsammensetningen, er så vidt moderate at frykten for tilfældighetenes lov med respekt å melde er dårlig begrunnet. Men hvis man følger den tankegangen ut i sin ytterste konsekvens, altså argumentasjonen om at tilfældighetene får råde, ville det jo være sikrere ikke å avholde valg i det hele tatt, verken på kommunalt nivå eller på riksnivå. Da ville det være mer betryggende å overlate det til profesjonistene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kjell Engebretsen (A): Kanskje det er dette som kalles «en åpenbar misforståelse». Det foreligger ingenting i denne innstillingen når det gjelder velgerens mulighet til å påvirke personvalget til Stortinget. Det har ingenting med de grunnlovsforslagene å gjøre som vi behandler i dag. Det er noe som vi kommer tilbake til senere, og det heter valgloven.

Inge Lønning (H): Det var verken en misforståelse eller en åpenbaring. Jeg har registrert i likhet med representanten Engebretsen at disse ting har vært drøftet parallelt, og at det også har vært en gjennomgangstone i debatten om denne sak. Derfor tror jeg ikke det var ikke-sakssvarende å ta det opp. Den reelle politiske behandling i komiteen har dreid seg om begge disse elementer, og det vet representanten Engebretsen meget vel.

Kjell Engebretsen (A): Ja, det er helt riktig – dette har vært diskusjoner som har gått om hverandre hele veien. Det er ingen tvil om at representanten Lønning har rett i det. Grunnen til at jeg tok ordet for at det ikke skulle bli noen misforståelse her, var at representanten Lønning viste til innstillingen og sa at det var svake formuleringer i innstillingen når det gjaldt personpåvirkning på valget. Det er altså ikke det vi behandler i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk. Flere har heller ikke bedt om ordet til sak nr. 7 og sak nr. 8.

(Votering, se side 2928)

Inge Lønning gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Presidenten har inntrykk av at stortingsalen er relativt godt besatt, og vi er da rede til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:3 (1999-2000) – forslag fra Carl I. Hagen om endringer av Grunnloven §§ 20, 30 og 86 (Riksretten) – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Her har Fremskrittspartiet fremmet et forslag. Forslaget lyder:

«Dokument nr. 12:11 (1999-2000) – forslag fra Carl I. Hagen om endring av Grunnloven § 71 (Opphør av partimedlemskap) – bifalles.»

Det voteses alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen, og presidenten foreslår at det voteses ved å benytte voteringsanlegget. – Det anses vedtatt.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:11 (1999-2000) – forslag fra Carl I. Hagen om endring av Grunnlova § 71 (Opphør av partimedlemskap) – vert ikkje vedteke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet bifaltes innstillingen med 136 mot 24 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.31.45)

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:6 (1999-2000) – forslag fra Gunnar Kvassheim og Leif Helge Kongshaug om ny § 49 a, alternativt § 82 eller § 85 a i Grunnloven (Kommunalt selvstyre) – bifalles ikke.

Presidenten: Venstre har varslet at de vil stemme imot.

Presidenten foreslår at det voteses ved å benytte voteringsanlegget. – Det anses vedtatt.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 160 mot 2 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 13.32.40)

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Her har Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti fremmet et forslag, og Senterpartiet støtter forslaget. Forslaget lyder:

«Dokument nr. 12:18 (1999-2000) – forslag fra Morten Lund og Magnhild Meltveit Kleppa om ny § 110 d i Grunnloven (lokalt selvstyre) – bifalles.»

Det voterer alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen, og presidenten foreslår at det voterer ved å benytte voteringsanlegget. – Det anses vedtatt.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:18 (1999-2000) – forslag fra Morten Lund og Magnhild Meltveit Kleppa om ny § 110 d i Grunnloven (lokalt selvstyre) – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti bifaltes innstillingen med 104 mot 58 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.33.34)

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:8 (1999-2000) – forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen og Lars Sponheim om endringer av Grunnloven §§ 54, 63, 68, 71, 79 og 112. (Oppløsningsrett) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Høyres medlemmer av komiteen har her fremmet et forslag. Forslaget lyder:

«Dokument nr. 12:9 (1999-2000) – forslag fra Per-Kristian Foss og Inge Lønning om endringer i Grunnloven §§ 54, 68, 71 og 112. (Oppløsningsrett) Forslag A, alternativ 1, Forslag B, Forslag C, alternativ 1, Forslag D, Forslag E og Forslag F – bifalles.»

Det voterer alternativt mellom dette forslaget og innstillingen fra komiteen, og presidenten foreslår at det voterer ved å benytte voteringsanlegget. – Det anses vedtatt.

Martin Engeset – til voteringen.

Martin Engeset (H): For ordens skyld – en kort stemmeforklaring. Selv om det fremgikk av debatten, kan det være greit når alle er til stede: Dette er et spørsmål som ikke er programfestet i Høyre, og vår gruppe er stilt fritt når det gjelder å stemme for eller mot det forslag som fraksjonen har anbefalt.

Presidenten: Da er ingen i tvil om hvilke frihetsgrader de har.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:9 (1999-2000) – forslag fra Per-Kristian Foss og Inge Lønning om endringer av Grunnloven §§ 54, 68, 71 og 112. (Oppløsningsrett) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre bifaltes innstillingen med 144 mot 18 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 13.35.50)

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:10 (1999-2000) – forslag fra Gunnar Halvorsen om endring av Grunnloven § 59 – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 12:7 (1999-2000) – forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen, Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kristin Halvorsen og Lars Sponheim om endringer av Grunnloven §§ 50, 53, 57, 58, 59, 61, 62, 63 og ny § 82. (Valgordningen):

Forslagene A, C, D alternativ 2, E, F alternativ 1, G, H alternativ 1 og I bifalles.

Forslagene B, D alternativ 1 og 3-16, F alternativ 2-49, H alternativ 2-4 og J bifalles ikke.

Presidenten: Her vil innstillingens forslag til vedtak bli delt opp slik at det voterer punktvis over hver bokstav og eventuelle alternativer under bokstaven.

Det vil først bli votert over grunnlovsforslagene A, B og C.

Når det gjelder grunnlovsforslag A, er komiteens innstilling at det bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag A

§ 50 første ledd skal lyde:

Stemmeberettigede ved Stortingetsvalg er de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar.»

Når det gjelder grunnlovsforslag B, er komiteens innstilling at det ikke bifalles.

Når det gjelder grunnlovsforslag C, er komiteens innstilling at det bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag C

§ 53 pkt. d oppheves.»

Komiteens forslag til vedtak er enstemmig på disse punkter, og presidenten forventer ikke avvikende standpunkt fra salen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslagene A, B og C bifaltes enstemmig.

Presidenten: Vi har kommet til grunnlovsforslag D.

Det votes først over forslag nr. 2, fra Høyre og Fremskrittspartiet, til grunnlovsforslag D, alternativ 1. Forslaget lyder:

«Forslag D alternativ 1 bifaltes.»

Det blir votering ved navneopprop.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 107 mot 55 stemmer ikke bifalt.

De 55 representantene som stemte for forslaget, var:

Øyvind Korsberg, Per Sandberg, Christopher Stensaker, Linda Cathrine Hofstad, Svein Flåtten, Vidar Andersen, Hans Kristian Hogsnes, Per Erik Monsen, Martin Engeset, Øystein Hedstrøm, Carsten Dybevig, Henrik Rød, Jan Olav Olsen, Torbjørn Andersen, Anne Berit Andersen, Peter Gitmark, Sonja Irene Sjøli, Ursula Evje, Leif Frode Onarheim, Harald Espelund, Julie Christiansen, Morten Høglund, André Dahl, John-Ragnar Aarset, Ulf Erik Knudsen, Beate Heieren Hundhammer, Johnny Hult, Oddvard Nilsen, Arne Sortevik, Øyvind Halleraker, Gjermund Hagesæter, Erlend Nornes, Karin S. Woldseth, Silja Ekeland Bjørkly, Petter Løvik, Lodve Solholm, Elisabeth Røbekk Nørve, Harald T. Nesvik, Kenneth Svendsen, Jan Arild Ellingsen, Morten Ørsal Johansen, Inge Lønning, Heidi Larssen, Carl I. Hagen, Afshan Rafiq, Siv Jensen, Ine Marie Eriksen, Hans Gjeisar Kjæstad, Bent Høie, Jan Simonsen, Finn Martin Valtersnes, Øyvind Vaksdal, Siri A. Meling, John I. Alvsheim, Kari Lise Holmberg.

De 107 representantene som stemte mot forslaget, var:

Sigbjørn Molvik, Gunn Olsen, Bror Yngve Rahm, Bendiks H. Arnesen, Åge Konradsen, Lena Jensen, Ivar Østberg, Synnøve Konglevoll, Bjarne Håkon Hanssen, Marit Arnstad, Aud Gaundal, Inge Ryan, Arne Lyngstad, Gunhild Øyangen, Michael Momyr, Øystein Djupedal, Trond Giske, Ola T. Lånke, Ola Røtvei, Jørund Leknes, Arne Braut, Jørgen Kosmo, Inga Marte Thorkildsen, Elsa Skarbøvik, Dag Terje Andersen, Signe Øye, Svein Roald Hansen, Odd Holten, May Hansen, Åse Gunhild Woie Duesund, Liv Marit Moland, Sigmund Kroslid, Rolf Terje Klungland, Dagrund Eriksen, Vidar Bjørnstad, Rolf Reikvam, Grethe Fosli, Einar Holstad, Kjell Engebretsen, Siri Hall Arnøy, Åslaug Haga, Martin Kolberg, Sigrun Eng, Magnar Lund Berge, Finn Kristian Marthinsen,

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, Olav Gunnar Ballo, Raymond Robertsen, Eva M. Nielsen, Eirin Faldet, Karin Andersen, Bjørn Hernæs, Knut Storberget, Ola D. Gløtvold, Åse Wisløff Nilssen, Rita Tveiten, Ingebrigt S. Sørfonn, Ågot Valle, Pål Berrefjord, Anita Apelthun Sæle, Leif Lund, Audun Bjørlo Lysbakken, May Britt Vihovde, Ingmar Ljones, Rune J. Skjælaaen, Rigmor Andersen Eide, Asmund Kristoffersen, Modulf Aukan, Karita Bekkemellem Orheim, Bjørn Jacobsen, Eli Sollied Øveraas, Hill-Marta Solberg, Geir-Ketil Hansen, Ivar Kristiansen, Torny Pedersen, Jan Sahl, Steinar Bastesen, Odd Roger Enoksen, Tor-Arne Strøm, Åsa Elvik, Søren Fredrik Voie, Reidun Gravdahl, Berit Brørby, Olemic Thommessen, Hans Seierstad, Tove Lehre, Torstein Rudihagen, Kristin Halvorsen, Marit Nybakk, Heikki Holmås, Bjørgulv Froyn, Aud Kvalbein, Trine Skei Grande, Heidi Sørensen, Britt Hildeng, Bjørn Tørresdal, Tore Nordtun, Olaf Gjedrem, Hallgeir H. Langeland, Oddbjørg Ausdal Starrfelt, Magnhild Meltveit Kleppa, Reidar Sandal, Jorunn Ringstad, Liv Skaaheim, Sverre J. Hoddevik, Heidi Grande Røys, Sigvald Oppebøen Hansen.

Følgende 3 representanter var fraværende:

Jan Tore Sanner (forf.), Sylvia Brustad (forf.), Jens Stoltenberg (forf.)

Presidenten: Det blir så votert over komiteens innstilling. Komiteen innstiller på at grunnlovsforslag D, alternativ 2, bifaltes. Forslaget lyder:

«Forslag D

A l t e r n a t i v 2:

Det Antal Storthingsrepresentanter, som bliver at vælge, bestemmes til 169.

Riget inddeles i 19 Valgdistrikter.

150 af Storthingsrepræsentanterne blive at vælge som Distriktsrepræsentanter og de øvrige 19 som Udjævningsrepræsentanter.

Ethvert Valgdistrikt skal have 1 Udjævningsmandat.

Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge fra hvert Valgdistrikt, bestemmes paa Grundlag af en Beregning af Forholdet mellem hvert Distrikts Antal Indvaanere samt Areal, og det hele Riges Antal Indvaanere samt Areal, naar hver Indvaaner giver 1 Point og hver Kvadratkilometer giver 1,8 Point. Beregningen bliver at foretage hvert ottende Aar.

Nærmere Bestemmelser om Rigets Inddeling i Valgdistrikter og Storthingsmandaternes Fordeling paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.»

Når det gjelder grunnlovsforslag D, alternativene 1 og 3–16, innstiller komiteen på at disse ikke bifaltes.

Det er Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti som står bak innstillingens forslag til vedtak.

Fremskrittspartiet har varslet at de vil støtte innstillingen subsidiært, og presidenten antar at Høyre ønsker å stemme imot.

Det blir votert ved navneopprop.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslag D bifaltes med 140 mot 22 stemmer.

De 140 representanter som stemte for innstillingen, var:

Ingebrigt S. Sørfonn, Ågot Valle, Pål Berrefjord, Gjermund Hagesæter, Anita Apelthun Sæle, Leif Lund, Audun Bjørlo Lysbakken, May Britt Vihovde, Karin S. Woldseth, Ingmar Ljones, Rune J. Skjælaaen, Rigmor Andersen Eide, Asmund Kristoffersen, Petter Løvik, Lodve Solholm, Modulf Aukan, Karita Bekkemellem Orheim, Bjørn Jacobsen, Elisabeth Røbekk Nørve, Harald T. Nesvik, Eli Sollied Øveraas, Hill-Marta Solberg, Geir-Ketil Hansen, Kenneth Svendsen, Ivar Kristiansen, Torny Pedersen, Jan Sahl, Steinar Bastesen, Odd Roger Enoksen, Tor-Arne Strøm, Åsa Elvik, Jan Arild Ellingsen, Søren Fredrik Voie, Reidun Gravdahl, Berit Brørby, Olemic Thommessen, Hans Seierstad, Tove Lehre, Morten Ørsal Johansen, Torstein Rudihagen, Kristin Halvorsen, Carl I. Hagen, Marit Nybakk, Heikki Holmås, Bjørgulv Froyn, Aud Kvalbein, Siv Jensen, Trine Skei Grande, Heidi Sørensen, Britt Hildeng, Bent Høie, Bjørg Tørresdal, Jan Simonsen, Tore Nordtun, Olaf Gjedrem, Hallgeir H. Langeland, Øyvind Vaksdal, Oddbjørg Ausdal Starrfelt, Magnhild Meltveit Kleppa, Reidar Sandal, Jorunn Ringstad, Liv Skaaheim, Sverre J. Hoddevik, Heidi Grande Røys, Sigvald Oppebøen Hansen, John I. Alvheim, Kari Lise Holmberg, Sigbjørn Mølvik, Gunn Olsen, Bror Yngve Rahm, Bendiks H. Arnesen, Åge Konradsen, Lena Jensen, Øyvind Korsberg, Ivar Østberg, Synnøve Konglevoll, Bjarne Håkon Hanssen, Marit Arnstad, Aud Gaundal, Inge Ryan, Per Sandberg, Arne Lyngstad, Gunhild Øyangen, Michael Momyr, Øystein Djupedal, Trond Giske, Christopher Stensaker, Ola T. Lånke, Ola Røtvei, Jørund Leknes, Arne Braut, Jørgen Kosmo, Vidar Andersen, Inga Marte Thorkildsen, Elsa Skarbøvik, Dag Terje Andersen, Per Erik Monsen, Signe Øye, Øystein Hedstrøm, Svein Røald Hansen, Odd Holten, May Hansen, Carsten Dybevig, Henrik Rød, Åse Gunhild Woie Duesund, Liv Marit Moland, Torbjørn Andersen, Sigmund Kroslid, Rolf Terje Klungland, Dagrund Eriksen, Vidar Bjørnstad, Ursula Evje, Rolf Reikvam, Grethe Fosli, Einar Holstad, Harald Espelund, Kjell Engebretsen, Siri Hall Arnøy, Morten Høglund, Åslaug Haga, Martin Kolberg, John-Ragnar Aarset, Ulf Erik Knudsen, Sigrun Eng, Magnar Lund Berge, Beate Heieren Hundhammer, Finn Kristian Marthinsen, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, Olav Gunnar Ballo, Raymond Robertsen, Eva M. Nielsen, Eirin Faldet, Karin Andersen, Bjørn Hernæs, Johnny Hult, Knut Storberget, Ola D. Gløtvold, Åse Wisløff Nilssen, Rita Tveiten, Arne Sortevik.

De 22 representanter som stemte mot innstillingen, var:

Øyvind Halleraker, Erlend Nornes, Silja Ekeland Bjørkly, Inge Lønning, Heidi Larssen, Afshan Rafiq, Ine Marie Eriksen, Hans Gjeisar Kjæstad, Finn Martin Val-

lersnes, Siri A. Meling, Linda Cathrine Hofstad, Svein Flåtten, Hans Kristian Hogsnes, Marin Engeset, Jan Olav Olsen, Anne Berit Andersen, Peter Gitmark, Sonja Irene Sjøli, Leif Frode Onarheim, Julie Christiansen, André Dahl, Oddvard Nilsen.

Følgende 3 representanter var fraværende:

Jens Stoltenberg (forf.), Jan Tore Sanner (forf.), Sylvia Brustad (forf.)

Presidenten: Det blir så votert over grunnlovsforslag E.

Komiteen innstiller på at grunnlovsforslag E bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag E

§ 58 skal lyde:

Valgthingene afholdes særskilt for hver Kommune. Paa Valgthingene stemmes der direkte paa Storthingsrepresentanter med Varamænd for det hele Valgdistrikt.»

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslag E bifaltes enstemmig.

Presidenten: Vi har så kommet til grunnlovsforslag F.

Her foreligger et forslag, forslag nr. 3, fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Forslag F alternativ 3 bifalles.»

Senterpartiet har varslet at de støtter forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti ble med 106 mot 56 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.00.06)

Presidenten: Det blir så votert over grunnlovsforslag F. Komiteen innstiller på at grunnlovsforslag F, alternativ 1, bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag F

A l t e r n a t i v 1:

§ 59 skal lyde:

Valget af Distriktsrepresentanter foregaar som Forholdstalsvalg, og Mandaterne fordeles mellem Partierne efter nedenstaaende Regler.

De sammenlagte Stemmetal for hvert Parti inden de enkelte Valgdistrikter blive at dele med 1,4; 3; 5 og 7 og saaledes videre indtil Stemmetalet er delt saa mange Gange som det Antal Mandater vedkommende Parti kan forventes at faa. Det Parti, der efter det Foranstaaende faar den største Kvotient, tildeles det første Mandat, medens det næste Mandat tilfalder det Parti, der har den næst største Kvotient, og saaledes videre, indtil alle Mandater ere fordelede.

Listeforbund er ikke tilladt.

Udjævningsmandaterne fordeles mellem de i Udjævning deltagende Partier paa Grundlag af Forholdet

mellem de sammenlagte Stemmetal for de enkelte Partier i det hele Rige i det Øiemed at opnaa størst mulig Forholdsmessighed Partiernes imellem. Ved en tilsvarende Anvendelse for det hele Rige og for de i Udjævnningen deltagende Partier af Reglerne om Fordelingen af Distriktsmandaterne angives, hvor mange Storthingsmandater hvert Parti ialt skal have. Partiernes faar sig derefter tildelt saa mange Udjævningsmandater, at de tilsammen med de allerede tildelede Distriktsmandater udgjøre et saa stort Antal Storthingsmandater som vedkommende Parti efter den foranstaaende Angivelse skal have. Har et Parti allerede ved Fordelingen af Distriktsmandaterne faaet et større Antal Mandater, end hvad det efter foranstaaende Angivelse skal have, skal der foretages ny Fordeling af Udjævningsmandaterne udelukkende mellem de øvrige Partier, saaledes at der bortsees fra det Stemmetal og de Distriktsmandater, som det først nævnte Parti har opnaaet.

Intet Parti kan tildeles noget Udjævningsmandat medmindre det har faaet mindst 4 Procent af det samlede Stemmetal for det hele Rige.

Nærmere Bestemmelser om Fordelingen af Partiernes Udjævningsmandater paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.»

Når det gjelder grunnlovsforslag F, alternativene 2–49, innstiller komiteen på at disse ikke bifalles.

Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har varslet subsidiær støtte til innstillingens forslag til vedtak.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslag F bifaltes enstemmig.

Presidenten: Når det gjelder grunnlovsforslag G, innstiller komiteen enstemmig på at forslaget bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag G

§ 61 skal lyde:

Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være Stemmeberettiget.»

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslag G bifaltes enstemmig.

Presidenten: Vi er så kommet til grunnlovsforslag H. Komiteen innstiller på at grunnlovsforslag H, alternativ 1, bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag H

A l t e r n a t i v 1:

§ 62 skal lyde:

De Embedsmænd, der ere ansatte ved Statsraadets Kontorer, Statssekretærene dog undtagne, kunne ikke vælges til Repræsentanter. Det samme gjælder Høiesterets Medlemmer, og Tjenestemænd, der ere ansatte ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet.

Statsraadets Medlemmer kunne ikke møde paa Stortinget som Repræsentanter, saalænge de have Sæde i Statsraadet. Statssekretærene kunne ikke møde paa Stortinget, saalænge de beklæde deres Embeder. Ei heller kunne de politiske Raadgivere ved Statsraadets Kontorer møde paa Stortinget, saalænge de indehave deres Stillinger.»

Når det gjelder grunnlovsforslag H, alternativene 2–4, er komiteens innstilling at disse ikke bifalles. Det er Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti som står bak den.

Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti foreslår at grunnlovsforslag H, alternativ 4, bifalles.

Det voteres først over komiteens innstilling. Senterpartiet har varslet at de støtter innstillingen.

Presidenten foreslår at det voteres ved å benytte voteringsanlegget. – Det anses vedtatt.

Det er altså forventet at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet støtter innstillingen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslag H ble med 82 mot 80 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.47)

Presidenten: Det vil da bli votert over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

«Forslag H alternativ 4 bifalles.»

Grunnlovsforslag H, alternativ 4, lyder:

«Forslag H

A l t e r n a t i v 4:

§ 62 skal lyde:

De Tjenestemænd, der ere ansatte ved Statsraadets Kontorer, Statssekretærene og de politiske Raadgivere dog undtagne, kunne ikke vælges til Repræsentanter. Det samme gjælder Høiesterets Medlemmer, og Tjenestemænd, der ere ansatte ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet.

Statsraadets Medlemmer kunne ikke møde paa Stortinget som Repræsentanter, saalænge de have Sæde i Statsraadet. Ei heller kunne Statssekretærene møde som Repræsentanter, saalænge de beklæde deres Embeder, og de politiske Raadgivere ved Statsraadets Kontorer kunne ikke møde paa Stortinget, saalænge de indehave deres Stillinger.»

Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har varslet at de vil støtte forslaget subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslaget til grunnlovsforslag H, alternativ 4, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti bifaltes enstemmig.

Presidenten: Når det gjelder grunnlovsforslag I, innstiller komiteen på at forslaget bifalles. Forslaget lyder:

«Forslag I

§ 63 første ledd bokstav c oppheves.»

Når det gjelder grunnlovsforslag J, innstiller komiteen på at forslaget ikke bifalles.

Innstillingens forslag til vedtak er enstemmig.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling til grunnlovsforslagene I og J bifaltes enstemmig.

S a k n r . 9

Referat

1. (258) Samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 9/2003 av 31. januar 2003 om endring av vedlegg II til EØS-avtala ved innlemming av europaparlaments- og rådsdirektiv 2001/95/EF om alminneleg produkttryggleik (St.prp. nr. 68 (2002-2003))
Enst.: Sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
2. (259) Tilsagn om statstilskudd til Stavanger og Sandnes kommuner og Rogaland fylkeskommune til delfinansiering av driftsutgifter ved gjennomføring av det europeiske kulturhovedstadsåret (St.prp. nr. 69 (2002-2003))
Enst.: Sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen.
3. (260) Rettsferdsvederlag av statskassa (St.meld. nr. 37 (2002-2003))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
4. (261) Forslag fra stortingsrepresentantene Arne Sortevik, Ursula Evje og Ulf Erik Knudsen om å innføre valgfritt sidemål i grunnskolen og den videregående skolen (Dokument nr. 8:110 (2002-2003))
5. (262) Forslag fra stortingsrepresentantene Arne Sortevik og Ursula Evje om tiltak for å ivareta elever og foreldres rettssikkerhet i forhold til opplæringen og skolen for øvrig (Dokument nr. 8:111 (2002-2003))
Enst.: Nr. 4 og 5 sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
6. (263) Riksrevisjonens undersøkelse av inntektssystemet for kommunene (Dokument nr. 3:8 (2002-2003))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
7. (264) Jordbruksoppgjøret 2003 – endringer i statsbudsjettet for 2003 m.m. (St.prp. nr. 70 (2002-2003))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
8. (265) Forslag fra stortingsrepresentant Marit Arnstad om rett til omsorgspenger for selvstendig næringsdrivende (Dokument nr. 8:112 (2002-2003))
Enst.: Sendes sosialkomiteen.
9. (266) Noregs deltaking i Europarådet i 2002 (St.meld. nr. 36 (2002-2003))
10. (267) Årsrapport fra den norske delegasjon til Europarådets parlamentariske forsamling for 2002 (Dokument nr. 13 (2002-2003))
Enst.: Nr. 9 og 10 sendes utenrikskomiteen.

Møtet hevet kl. 14.05.
